

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Gedimino Odminio,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Tarptautiniai įmonių susijungimai kaip priemonė pasinaudoti įsisteigimo
laisve Europos Sąjungoje**

Vadovas: partnerystės doc. Gintautas Bartkus

Recenzentė: doc. dr. Lina Mikalonienė

Vilnius

2019

TURINYS

ĮVADAS	2
1. Įsisteigimo laisvė Europos Sąjungoje ir jos įgyvendinimo būdai bei galimybės	7
1.1. Įsisteigimo laisvės samprata bei subjektai Europos Sąjungos teisės sistemoje ...	7
1.1.1. Įsisteigimo laisvės santykis su kitomis Europos Sąjungos laisvėmis	8
1.1.2. Juridiniai asmenys, kuriems yra garantuojama įsisteigimo laisvė	10
1.2. Įmonių pirminis ir antrinis steigimasis	14
1.2.1. Pirminis įsisteigimas	15
1.2.2. Antrinis įsisteigimas	22
2. Tarptautinis įmonių susijungimas – priemonė, padedanti įgyvendinti įsisteigimo laisvę	26
2.1. <i>SEVIC</i> byla Europos Sąjungos Teisingumo Teisme – „žalia šviesa“ tarptautiniams įmonių susijungimams Europos Sąjungoje	27
2.2. Įmonių susijungimų rūšys	29
2.2.1. Įmonės prijungimas	30
2.2.2. Įmonių sujungimas sukuriant naują bendrovę	30
2.2.3. Trikampiai susijungimai	32
2.3. Tarptautinių įmonių susijungimų reguliavimas Europos Sąjungos teisėje	36
2.3.1. Besijungiančių įmonių kreditorių apsauga	38
2.3.2. Jungiamų įmonių mažumos akcininkų apsauga	44
2.3.3. Viešųjų ir privačiųjų ribotos civilinės atsakomybės bendrovių susijungimai	51
2.4. Tarptautiniai įmonių susijungimai, peržengiantys Europos Sąjungos ribas	54
IŠVADOS	58
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	60
SANTRAUKA	67
SUMMARY	68

IVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 50 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad, siekiant užtikrinti įsisteigimo laisvę, Europos Parlamentas ir Taryba leidžia direktyvas¹. Įvykdžius vienos valstybės ribas peržengiantį įmonių susijungimą (toliau – tarptautinis įmonių susijungimas) įmonės veikla pradeda apimti dviejų ar net daugiau Europos Sąjungos valstybių narių (toliau – valstybės narės) teritorijas, taigi, įmonė, kuri tęsia veiklą po susijungimo, įsisteigia naujoje valstybėje narėje. Todėl, norint užtikrinti įsisteigimo laisvę, tarptautinių įmonių susijungimų reguliavimas valstybėse narėse yra harmonizuotas². Tačiau dabartinis tarptautinius susijungimus reglamentuojančių nacionalinių valstybių narių teisės aktų harmonizavimas nėra pakankamas. Šiuo metu galiojančiame tarptautinių įmonių susijungimų reglamentavime nustatytos tik minimalios ir daugiausia procesinės kreditorių ir smulkiųjų akcininkų apsaugos taisyklės, o iš esmės apsaugos klausimą sureguliuoti palikta nacionaliniais įstatymais. Todėl skirtumai tarp valstybių narių įstatymų išlieka³. Kaip bus išsiaiškinta šiame darbe, minėti du institutai valstybėse narėse reglamentuojami skirtingai arba nereglamentuojami iš viso. Tokie skirtumai vykdant tarptautinį įmonių susijungimą ir šiam procesui taikant skirtingas nacionalines teisinės sistemas, reglamentuojančias susijungime dalyvaujančių įmonių veiklą, neretai gali kelti tam tikrų problemų. Dabartinis reguliavimas taip pat neapima tam tikrų įmonių susijungimų tipų. Europos Sąjungos teisės aktuose įtvirtinus reikalavimą valstybėms narėms leisti vykdyti tokių tipų susijungimus, manytina, įmonėms taptų dar lengviau pasinaudoti įsisteigimo laisve. Temos aktualumas Lietuvai taip pat neabejotinas. Tyrimų duomenimis⁴ Lietuvoje laikotarpiu nuo 2013 metų vyko labai nedaug tarptautinių įmonių susijungimų⁵. Vykstant mažam tarptautinių įmonių

¹ 2012 m. spalio 26 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2012, C 326, p. 47, 50 str. 1 d.

² 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE). OL, 2017, L 169.

³ Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiama Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo*. 2018 m. balandžio 25 d., p. 6 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>.

⁴ BIERMEYER, T., MEYER, M. *Cross-border Corporate Mobility in the EU. Empirical Findings 2018*. 2018, p. 38-39 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3253048.

⁵ Ankstesnėje išnašoje minimoje studijoje nagrinėjami duomenys iš 12 Europos ekonominės erdvės valstybių, kurių dauguma yra Vakarų Europos arba Skandinavijos šalys. Šio darbo autoriaus nuomone, susijungimai su būtent šių regionų įmonėmis Lietuvos įmonėms bei ekonomikai padarytų didžiausią teigiamą įtaką tiek įsisteigiant Vakarų Europos bei Skandinavijos valstybių rinkose, tiek pritraukiant šių regionų įmonių investicijas į Lietuvą.

susijungimų skaičiui Lietuvos įmonės turi mažiau galimybių įsisteigti kitų Europos Sąjungos valstybių narių rinkose, taip pat mažiau galimybių sudaroma pritraukti į Lietuvą užsienio įmonių investicijas. Darbe bus nagrinėjama ir Lietuvos teisė, reglamentuojanti įmonių susijungimus, bei aiškinamasi, kokie yra Lietuvos nacionalinio reglamentavimo trūkumai, galimai stabdantys Lietuvos įmones nuo dalyvavimo tarptautiniuose įmonių susijungimuose.

Darbo tikslas. Šio magistro darbo tikslas yra ištirti, kaip tarptautiniai įmonių susijungimai padeda įgyvendinti įsisteigimo laisvę Europos Sąjungoje esamo Europos Sąjungos teisinio reguliavimo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos kontekste.

Darbo uždaviniai. Norint pasiekti šio darbo tikslą buvo iškelti šie uždaviniai:

- 1) Ištirti įsisteigimo laisvės santykį su kitomis pamatinėmis Europos Sąjungos laisvėmis;
- 2) Nustatyti subjektus, kuriems turi būti garantuojama įsisteigimo laisvė;
- 3) Išnagrinėti pasinaudojimo įsisteigimo laisve būdus ir nustatyti, kuriais iš šių būdų tarptautinio įmonių susijungimo pagalba gali pasinaudoti juridiniai asmenys;
- 4) Išanalizuoti Europos Sąjungos direktyvą⁶, reglamentuojančią tarptautinių įmonių susijungimų vykdymą, ir, atsižvelgiant į atitinkamus valstybių narių teisės aktus, atskleisti dabartinio Europos Sąjungos teisinio reguliavimo trūkumus, neleidžiančius įmonėms naudotis įsisteigimo laisve pačia plačiausia apimtimi;
- 5) Ištirti Europos Sąjungos institucijų pasiūlytus tarptautinių įmonių susijungimų reglamentavimo pakeitimus bei kitus būdus, kaip galėtų būti tobulinama Europos Sąjungos antrinė teisė tam, kad įmonės galėtų naudotis įsisteigimo laisve kuo platesne apimtimi;
- 6) Išnagrinėti ne Europos Sąjungoje įsteigtų bendrovių galimybes pasinaudoti įsisteigimo laisve Europos Sąjungoje vykdant tarptautinius įmonių susijungimus su Europos Sąjungos bendrovėmis.

Darbo objektas. Šio magistro darbo objektas yra teisės aktai, įtvirtinantys įsisteigimo laisvę Europos Sąjungoje, ir teisės aktai, reglamentuojantys tarptautinius įmonių susijungimus, taip pat tarptautinių įmonių susijungimų reguliavimo problematika. Be to, darbe bus nagrinėjama ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, susijusi su įsisteigimo laisvės įgyvendinimu ir tarptautiniais įmonių susijungimais.

Šiame magistro darbe nebus nagrinėjami Europos Sąjungos teisės aktai, reglamentuojantys Europos bendrovės bei Europos kooperatinės bendrovės steigimą ir

⁶ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169.

veiklą. Šiame darbe taip pat nebus nagrinėjami Europos Sąjungos teisės aktai, reglamentuojantys koncentracijos tarp įmonių, galinčios įvykti įmonių susijungimo metu, kontrolę bei teisės aktai, reglamentuojantys mokesčių sistemą, taikomą tarptautinių įmonių susijungimų procedūros metu, kadangi šiame darbe tarptautiniai įmonių susijungimai bus nagrinėjami tik bendrovių teisės kontekste.

Šiame magistro darbe nagrinėsiami tarptautinių įmonių susijungimų vykdymo probleminiai aspektai, tokie kaip kreditorių ir mažumos akcininkų apsauga bei tam tikrų tipų susijungimų vykdymas, buvo pasirinkti todėl, kad šiuo metu galiojančiais Europos Sąjungos teisės aktais kreditorių ir mažumos akcininkų apsauga valstybėse narėse nėra harmonizuota, o esantys skirtumai gali apsunkinti tarptautinių įmonių susijungimų vykdymą, tuo tarpu tam tikrų tipų susijungimai apskritai nepatenka į direktyvos⁷, reglamentuojančios tarptautinius įmonių susijungimus, taikymo sritį, taip galimai ribojant pasinaudojimą įsisteigimo laisve. Šiame darbe nebus nagrinėjami besijungiančių įmonių darbuotojų apsaugos klausimai, kadangi nemaža dalis darbuotojų teisių ir jų apsaugos yra reglamentuojama kitais Europos Sąjungos teisės aktais⁸.

Darbe naudojami tyrimo metodai. Šiame magistro darbe analizuojant tarptautinius įmonių susijungimus reglamentuojančius teisės aktus, taip pat temai aktualią Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, teisės doktriną bei kitą medžiagą naudojami šie metodai:

- 1) Lingvistinis metodas. Naudojantis šiuo metodu bus nustatoma teisės aktų, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimų, doktrinos bei kitokio pobūdžio šaltinių turinio reikšmė;
- 2) Aprašomasis metodas. Šis metodas bus naudojamas apibūdinant skirtingas tarptautinių įmonių susijungimų rūšis;
- 3) Teismų praktikos analizės metodas. Šis metodas bus taikomas gilinantis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, analizuojant šio teismo pozicijas vienu ar kitu klausimu;
- 4) Lyginamasis metodas. Šis metodas bus panaudotas lyginant, kaip tam tikri institutai yra reglamentuojami skirtingose valstybėse narėse;
- 5) Loginis metodas. Šiuo metodu darbo autorius naudojasi reiškdamas savo asmeninę nuomonę tam tikrais klausimais bei pateikdamas išvadas.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.*, preambulės 65 pastr.

Darbo originalumas. Šio magistro darbo autoriaus žiniomis, mokslinių darbų, kuriuose tarptautiniai įmonių susijungimai būtų nagrinėti kaip priemonė pasinaudoti įsisteigimo laisve, Lietuvoje nėra rašyta. Magistro darbų, kurie būtų parašyti tokia pat tema per pastaruosius penkerius metus, taip pat nėra. Taigi, galima daryti išvadą, kad šis magistro darbas atitinka originalumo kriterijų.

Svarbiausi šaltiniai. Šiame magistro darbe, visų pirma, analizuojami Europos Sąjungos teisės aktai, tokie kaip Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo⁹ ir 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB¹⁰ dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas, taip pat šią direktyvą kodifikavusi 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132¹¹ dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų. Darbe taip pat analizuojama ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika. Be kitų bylų, viena iš svarbiausių šiame magistro darbe nagrinėjami temai yra *SEVIC Systems AG* byla¹² ir šioje byloje pateikta generalinio advokato Antonio Tizzano nuomonė¹³.

Šiam darbui aktuali yra 2013 m. advokatų kontoros Bech-Bruun ir konsultacijų įmonės Lexidale atlikta Direktyvos dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas taikymo studija¹⁴ (angl. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive*), taip pat Europos Sąjungos teisinio reguliavimo vienos valstybės ribas peržengiančio įmonių jungimo ir skaidymo srityje analizė¹⁵ (angl. *Ex-post analysis of the EU framework in the area of cross-border mergers and divisions*).

Darbe remiamasi Lietuvos bei užsienio autorių darbais. Vieni iš svarbiausių šio magistro darbo šaltinių – Igno Vėgėlės darbas „Įmonėms taikytina teisė ir pirminis

⁹ 2012 m. spalio 26 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2012, C 326, p. 47.

¹⁰ 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas (tekstas svarbus EEE). OL, 2005, L 310.

¹¹ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169.

¹² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas *SEVIC Systems AG* C-411/03, ECLI:EU:C:2005:762.

¹³ Generalinio advokato Tizzano 2005 m. liepos 7 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *SEVIC Systems AG* C-411/03, ECLI:EU:C:2005:437.

¹⁴ Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission*. 2013 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

¹⁵ Ex-Post Impact Assessment Unit. *Ex-post analysis of the EU framework in the area of cross-border mergers and divisions: European Implementation Assessment*. 2016 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[>](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/593796/EPRS_STU(2016)593796_EN.pdf).

steigimasis Europos bendrijos teisėje¹⁶ bei Dirk Van Gerven redaguotas darbas „Vienos valstybės ribas peržengiantys įmonių jungimai Europoje“¹⁷ (angl. *Cross-Border Mergers in Europe*).

Pastabos. Šiame magistro darbe autorius sąvokas „įmonė“ ir „bendrovė“ vartoja kaip sinonimus, turinčius tą pačią reikšmę. Skirtingos sąvokos šiame darbe yra vartojamos kalbos stiliaus išlaikymo ir teksto raiškumo sumetimais.

¹⁶ VĖGĖLĖ, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002.

¹⁷ VAN GERVEN, D., *et al.* *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 1*. New York: Cambridge University Press, 2010; VAN GERVEN, D., *et al.* *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 2*. New York: Cambridge University Press, 2011.

1. Įsisteigimo laisvė Europos Sąjungoje ir jos įgyvendinimo būdai bei galimybės

Dar 1957 metais šešių Europos valstybių (Belgija, Prancūzija, Vakarų Vokietija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai) pasirašyta Romos sutartis¹⁸ įkūrė Europos ekonominę bendriją – dabartinės Europos Sąjungos pirmtakę¹⁹. Europos ekonominė bendrija buvo sumanyta tam, kad tarp Romos sutarties šalių būtų eliminuota dauguma prekybos barjerų bei sukurta bendra užsienio prekybos politika. Tokiu būdu tarp Romos sutarties šalių buvo sukurta bendroji rinka²⁰. Bendroji rinka apėmė muitų sąjungą, kuri panaikino importo kvotas bei kitus prekybos tarp valstybių narių barjerus bei nustatė bendrus muitų tarifus trečiosioms šalims, ir keturių pamatinių laisvių įgyvendinimą. Šios keturios pamatinės Europos ekonominės bendrijos laisvės tai prekių judėjimo laisvė, kapitalo judėjimo laisvė, darbuotojų judėjimo bei įsisteigimo laisvė ir paslaugų teikimo laisvė²¹. Šiame magistro darbe bus nagrinėjama problematika, susijusi būtent su įsisteigimo laisve.

1.1. Įsisteigimo laisvės samprata bei subjektai Europos Sąjungos teisės sistemoje

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – ir Sutartis) 26 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad vidaus rinką sudaro vidaus sienų neturinti erdvė, kurioje užtikrinamas laisvas prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas²². Taigi, atsižvelgiant į šią bei į kitas Sutarties nuostatas²³ akivaizdu, kad asmenų judėjimo laisvė Europos Sąjungoje garantuojama tiek fiziniams, tiek ir juridiniams asmenims. Sutarties 45 straipsnis garantuoja teisę darbuotojams laisvai judėti bei dirbti valstybių narių teritorijoje, o Sutarties 49 straipsnyje nustatyta, kad įsisteigimo laisvė apima tiek teisę imtis savarankiškai dirbančių asmenų veiklos bei ja verstis, tiek ir teisę steigti ir valdyti įmones, būtent bendroves ar firmas, kurių apibrėžimas yra

¹⁸ 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartis [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf.

¹⁹ Encyclopedia Britannica. *Treaty of Rome* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Rome>.

²⁰ Encyclopedia Britannica. *European Community* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.britannica.com/topic/European-Community-European-economic-association>.

²¹ *The original Treaties* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/1/index.tkl?all=1&pos=19.

²² 2012 m. spalio 26 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2012, C 326, p. 47, 26 str. 2 d.

²³ *Ibid.* 45 str., 49 str.

pateiktas Sutarties 54 straipsnyje²⁴. Iš šios Sutarties nuostatos akivaizdu, kad įsisteigimo laisvė pripažįstama ir fiziniams, ir juridiniams asmenims.

Šiame magistro darbe toliau bus nagrinėjami tarptautiniai įmonių susijungimai kaip priemonė pasinaudoti įsisteigimo laisve, taigi, toliau bus analizuojama tik juridinių asmenų įsisteigimo laisvė.

1.1.1. Įsisteigimo laisvės santykis su kitomis Europos Sąjungos laisvėmis

Įsisteigimo laisvės ir laisvės teikti paslaugas atskyrimas. Tarp šių laisvių galima išvelgti panašumą, kadangi įmonės neretai ir sukuriamos tam, kad teiktų įvairias paslaugas. Todėl ir įsisteigimo kitoje valstybėje narėje teisė gali būti reikalinga tam, kad būtų galima teikti paslaugas tos valstybės gyventojams. Vis dėlto, šios laisvės nėra tapačios.

Įsisteigimas kitoje valstybėje narėje yra siejamas su nuolatine veikla. Vienos valstybės narės nacionaliniai subjektai disponuoja teise nuolat vykdyti veiklą kitoje valstybėje narėje ir dalyvauja tos valstybės narės ekonominiame gyvenime. Nuolat vykdančią veiklą valstybėje narėje įmonės sukuriama produktas (arba teikiama paslauga) pasiekia galutinį vartotoją nekirsdamas valstybės sienos.²⁵ Skirtingai nei tuo atveju, kai ekonominė veikla vykdoma įsisteigus kitoje valstybėje narėje atveju, laisvo paslaugų judėjimo atveju paslaugos teikėjas ir vartotojas – paslauga besinaudojantis asmuo – yra įsikūrę skirtingose valstybėse, todėl paslauga peržengia valstybės sieną²⁶.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ir ESTT arba Teisingumo Teismas) kalbėdamas apie įsisteigimo ir paslaugų teikimo laisvių skirtumą yra pasisakęs, jog kalbant apie laisvo paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisvės principų taikymo sričių atskyrimą, reikia nustatyti ar ūkio subjektas įsisteigęs valstybėje narėje, kurioje teikia nagrinėjamas paslaugas. Jeigu yra įsisteigęs valstybėje narėje, kurioje teikia paslaugas, jis patenka į įsisteigimo laisvės, kaip ji apibrėžta EB 43 straipsnyje²⁷, taikymo sritį. Jei, atvirkščiai, ūkio subjektas nėra įsisteigęs paskirties valstybėje narėje, jis yra tarpvalstybinis paslaugų teikėjas, kuriam taikomas laisvo paslaugų teikimo principas, numatytas EB sutarties 49²⁸ straipsnyje²⁹.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ JUNEVIČIUS, A.; SCHAFFER, H. M. *Europos Bendrijos bendrosios rinkos teisė*. Kaunas, 2005, p. 139.

²⁶ *Ibid.*, p. 140.

²⁷ Atitinka Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 str.

²⁸ Atitinka Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 56 str.

Taigi, galime daryti išvadą, kad įmonė, teikdama paslaugas į vieną valstybę narę, o pati būdama įsikūrusi kitoje valstybėje narėje, naudojasi būtent paslaugų judėjimo laisve. Tuo tarpu, kai pati įmonė tam tikru būdu įsisteigia kitoje valstybėje narėje ir teikia paslaugas ar vykdo kitą ekonominę veiklą tos valstybės viduje, tai yra įsisteigimo laisvės įgyvendinimas.

Įsisteigimo laisvės ir kapitalo judėjimo laisvės santykis. Įsisteigimas kitoje valstybėje narėje greičiausiai nebūtų įmanomas neinvestuojant. Tiek kitoje valstybėje narėje įsikūrusios įmonės akcijų įsigijimas, tiek savos dukterinės įmonės įkūrimas reikalauja tam tikrų investicijų – nuosavo kapitalo perkėlimo į kitą valstybę. Taigi, kapitalo judėjimo ir įsisteigimo laisvės viena kitą papildo³⁰.

Konkretus šių dviejų laisvių sąveikos pavyzdys – investicija į užsienio bendrovę ir jos kontrolės perėmimas (angl. *takeover*). Po tokio kontrolės perėmimo įsigyta bendrovė tampa įsigijusios bendrovės dukterine įmone, o įsigijusi bendrovė gali daryti lemiamą įtaką savo dukterinės įmonės veiklai, taip pat prisijungti šią įmonę arba transformuoti į įsigijusios įmonės filialą. Teisingumo Teismas yra pasisakęs, kad „į EB sutarties nuostatų³¹, susijusių su įsisteigimo laisve, materialinio taikymo sritį patenka nacionalinės nuostatos, kurios turi būti taikomos tuomet, kai atitinkamos valstybės narės pilietis dalyvauja kitoje valstybėje narėje įsteigtos bendrovės kapitale ir toks dalyvavimas jam leidžia daryti aiškią įtaką šios bendrovės sprendimams bei nulemti jos veiklą“³². Taigi, minėtus kontrolės panaudojimo atvejus galima pripažinti įsisteigimo teisės įgyvendinimu. Tam, kad minėtas sandoris būtų įgyvendintas, tam tikras kapitalas, kaip atsiskaitymas už įsigyjamos įmonės akcijas, turi būti pervestas buvusiems įmonės akcininkams. Esant laisvo kapitalo judėjimo apribojimams tokio sandorio įvykdymas bei tuo pačiu ir įsisteigimo teisės dukterinės įmonės buvimo vietos valstybėje įgyvendinimas būtų apribotas.³³

Akivaizdu, kad be kapitalo judėjimo laisvės įsisteigimo laisvė galėtų būti stipriai ribojama. Iš kitos pusės, nors investicijos į užsienio įmonių akcijas nėra vienintelis kapitalo

²⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas *Duomo Gpa Srl ir kiti prieš Comune di Baranzate ir Comune di Venegono Inferiore* sujungtos bylos C-357/10 – C-359/10, ECLI:EU:C:2012:283, p. 30.

³⁰ JUNEVIČIUS, A.; SCHAFER, H. M. *Europos Bendrijos bendrosios rinkos teisė*. Kaunas, 2005, p. 142.

³¹ Atitinkamos nuostatos egzistuoja ir Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo.

³² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. kovo 26 d. sprendimas *Komisija prieš Italijos Respubliką* C-326/07, ECLI:EU:C:2009:193, p. 34-35.

³³ RINGE, W.-G. Domestic company law and free movement of capital: nothing escapes the European Court? *Oxford Legal Studies Research Paper No. 42/2008*, 2010, p. 6-8 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1295905.

judėjimo laisvės įgyvendinimo būdas³⁴, be įsisteigimo laisvės kapitalo judėjimo laisvės įgyvendinimas tam tikra apimtimi taip pat būtų ribojamas.

1.1.2. Juridiniai asmenys, kuriems yra garantuojama įsisteigimo laisvė

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau – ir CK, Civilinis kodeksas) pateikia tokį juridinio asmens apibrėžimą: „Juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme“³⁵.

Kiek kitoks apibrėžimas yra pateikiamas Sutarties 54 straipsnyje: „Bendrovės arba firmos“ – tai bendrovės arba firmos, kurios veikia pagal civilinę ar komercinę teisę, įskaitant kooperatyvus ir kitus pagal viešąją ar privatinę teisę veikiančius juridinius asmenis, išskyrus nesiekiančiuosius pelno³⁶. Būtent taip apibrėžiami juridiniai asmenys, kuriems Sutartimi yra garantuojama įsisteigimo laisvė. Matyti, kad Sutartyje pateiktame juridinių asmenų, kuriems yra garantuojama įsisteigimo laisvė, apibrėžimas daro vieną išimtį – ši laisvė negarantuojama pelno nesiekiantiems juridiniams asmenims, net jei jie ir atitinka kitus juridinio asmens kriterijus, nurodytus Sutarties 54 straipsnyje. Kodėl ši išimtis buvo padaryta, suprasti, šio darbo autoriaus nuomone, nėra sunku. Kaip minėta anksčiau, pamatinės Europos Sąjungos laisvės, tarp jų ir įsisteigimo laisvė, yra skirtos užtikrinti bendrosios rinkos funkcionavimą ir bet kokių prekybos barjerų panaikinimą. Taigi, ekonominės, pelno generavimui skirtos veiklos nevykdymas pašalina tokius juridinius asmenis iš įsisteigimo laisvę turinčių asmenų tarpo.

Lietuvos Respublikos civilinė teisė juridinius asmenis skirsto į viešuosius ir privačiuosius.³⁷ Lietuvos civilinės teisės doktrinoje yra pripažįstama, kad viešųjų juridinių asmenų, tokių kaip valstybės įmonės, asociacijos, viešosios įstaigos, tikslas yra tenkinti ne privačius, o viešuosius visuomenės interesus, todėl jie yra steigiami pelno sau nesiekiančių

³⁴ Daugiau būdų pasinaudoti šia laisve nurodyta 1988 m. birželio 24 d. Tarybos direktyvoje 88/361/EEB dėl Sutarties 67 straipsnio įgyvendinimo. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 10, tomas 001, p. 10-23.

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 2.33 str. 1 d.

³⁶ 2012 m. spalio 26 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2012, C 326, p. 47, 54 str.

³⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 2.34 str.

steigėjų³⁸. Taigi, galime daryti išvadą, jog Lietuvos teisėje viešasis juridinis asmuo laikomas pelno nesiekiančiu, o privatus juridinis asmuo – siekiančiu pelno.

Europos Sąjungos pirminėje teisėje, tai yra, Sutarties 54 straipsnyje, įtvirtintas išsamesnis juridinių asmenų skirstymas. Vienas iš kriterijų, pagal kurį skirstomi juridiniai asmenys – veikimas pagal viešąją arba pagal privatinę teisę. Tikslas, kurio siekiant Sutartyje daromas skirtumas tarp įmonių, veikiančių pagal viešąją arba pagal privatinę teisę, yra pabrėžimas, kad viešiesiems juridiniams asmenims įsisteigimo laisvė taip pat yra suteikiama.³⁹

Antrasis kriterijus – pelno siekimas. Kalbant apie Lietuvos teisinį reguliavimą, Civilinis kodeksas nepateikia pelno siekiančio arba pelno nesiekiančio juridinio asmens apibrėžimo. Pelno nesiekiančio vieneto apibrėžimas pateikiamas Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatyme (toliau – Pelno mokesčio įstatymas)⁴⁰. Šio įstatymo 2 straipsnyje nurodyta, jog pelno nesiekiantis vienetas – vienetas, kurio veiklos tikslas nėra pelno siekimas ir kuris pagal jo veiklą reglamentuojančius teisės aktus gauto pelno neturi teisės skirstyti savo steigėjams ir (arba) dalyviams⁴¹. Atsižvelgiant į atitinkamas Pelno mokesčio įstatymo nuostatas⁴² galima teigti, kad pelno nesiekiančio vieneto apibrėžimas tinka ir pelno nesiekiančio juridinio asmens apibrėžimui, kadangi pagal Pelno mokesčio įstatymą pelno mokesťį moka juridiniai asmenys. Priešingai, pelno siekiantys juridiniai asmenys – tie asmenys, kurie savo pelną paskirsto savo dalininkams ir tenkina būtent savo dalininkų – fizinių ar juridinių asmenų interesus.

Europos Bendrijos steigimosi teisės prasme sąvoka „subjektas, nesiekiantis pelno“ turėtų būti aiškinama siaurai, kaip neapimanti visų subjektų, kurie gauna pelno ar jį paskirsto savo dalininkams. Taip aiškinant šią sąvoką didinamas subjektų, kuriems suteikiama steigimosi laisvė, sąrašas. Svarbu, kad įmonė užsiimtų ūkine veikla arba padėtų užsiimti tokia veikla savo dalyviams, bet nebūtinai gautų pelno. Todėl prie pelno siekiančių įmonių reikia pridėti visas įmones, kurių tikslas yra pelno siekimas⁴³. Taigi, turintys tikslą siekti pelno bei jį paskirstantys savo dalininkams juridiniai asmenys yra tie, kuriems, tenkinant

³⁸ MIZARAS, V., *et al.* Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 226.

³⁹ VĖGĖLĖ, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 26-27.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992.

⁴¹ *Ibid.*, 2 str. 5 d.

⁴² *Ibid.*, 2 str. 1,2,3 d.

⁴³ VĖGĖLĖ, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 29-30.

kitas Sutarties 54 straipsnyje nurodytas sąlygas, Europos Sąjungoje garantuojama įsisteigimo laisvė.

Kita sąlyga, nurodyta Sutarties 54 straipsnio 1 dalyje, reikalinga norint įgyvendinti įsisteigimo laisvę, yra tai, kad įmonė turi būti įkurta pagal valstybės narės teisę ir privalo Sąjungoje turėti savo registruotą buveinę, centrinę administraciją arba pagrindinę verslo vietą.⁴⁴ Nors iš pažiūros atrodo, kad Sutarties 54 straipsnio 1 dalyje yra suformuoti du atskiri reikalavimai, kurių abiejų tenkinimas suteiktų įmonei įsisteigimo laisvę, antrasis reikalavimas – registruotos buveinės, centrinės administracijos arba pagrindinės verslo vietos turėjimas Europos Sąjungos valstybėje narėje – yra sąlyga įmonei tenkinti pirmąjį reikalavimą, tai yra, būti įsteigta pagal kurios nors valstybės narės teisę. Tokios nuomonės yra Ignas Vėgėlė, kuris siūlo reikalavimo įmonei būti įkurtai pagal valstybės narės teisę tenkinimą sieti su įmonės registruotos buveinės, centrinės administracijos arba pagrindinės verslo vietos buvimu vienoje iš valstybių narių.⁴⁵ Šio darbo autoriaus nuomone, su tokiu požiūriu sutiktina, tačiau reikia pažymėti, kad įmonė, turinti valstybėje narėje savo registruotą buveinę, centrinę administraciją arba pagrindinę verslo vietą, atsižvelgiant į tos valstybės narės vidaus teisės normas, turi būti laikoma veikiančia pagal tos valstybės narės teisę. Tik tuomet bus galima laikyti, kad įmonė yra įsteigta ir veikianti pagal valstybės narės teisę – tai yra, tenkina pirmąjį kriterijų.

Antrojo kriterijaus tenkinimas galimas trimis būdais. Šie trys būdai, Igno Vėgėlės nuomone, Romos sutartyje⁴⁶, o dabar ir Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo⁴⁷ yra įtvirtinti todėl, kad jie išreiškia visus tris pirmosiose šešiose Europos Bendrijos valstybėse⁴⁸, pasirašiusiose Romos sutartį, įtvirtintus kriterijus, nustatančius įmonėms taikytiną teisę. Nyderlanduose buvo naudojamas registruotos buveinės, Italijoje su išimtimis – pagrindinės veiklos vietos, kitose keturiose valstybės narėse – centrinės administracijos buvimo kriterijus.⁴⁹ Teisingumo Teismas yra pasisakęs, kad, atsižvelgiant į valstybių narių nacionalinės teisės įvairovę, Sutartis kaip jungiančiuosius kriterijus tomis pačiomis

⁴⁴ 2012 m. spalio 26 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2012, C 326, p. 47, 54 str. 1 pastr.

⁴⁵ VĖGĖLĖ, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 32.

⁴⁶ 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartis [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf.

⁴⁷ 2012 m. spalio 26 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2012, C 326, p. 47.

⁴⁸ Belgija, Prancūzija, Vakarų Vokietija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai.

⁴⁹ VĖGĖLĖ, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 36.

sąlygomis nustato registruotą buveinę, centrinę administraciją bei pagrindinę bendrovės verslo vietą⁵⁰. Atsižvelgiant į šį Teisingumo Teismo išaiškinimą minėtus tris ryšio su valstybe nare būdus reikia suprasti kaip alternatyvius antrojo Sutarties 54 straipsnyje įtvirtinto kriterijaus tenkinimo būdus, nesuteikiant nei vienam iš jų didesnės svarbos⁵¹.

Pirmasis Sutarties 54 straipsnyje nurodytas kriterijus – įmonės įsteigimas pagal valstybės narės teisę. Atsakant į klausimą, pagal kokius kriterijus yra vertinama, ar įmonė yra įsteigta pagal tam tikros valstybės narės teisę, reikia nustatyti, kokia įmonėms taikytinos teisės doktrina konkrečioje valstybėje yra vadovaujama. Tarptautinės privatinės teisės normos skiria dvi doktrinas, pagal kurias yra nustatomas įmonės statusas bei teisinis veiksnumas – įsisteigimo doktriną (angl. *incorporation doctrine*) ir realios buveinės doktriną (angl. *real seat doctrine*).⁵² Pagal įsisteigimo doktriną įmonės teisnumas bei pačios įmonės kaip tokios egzistavimas nustatomas pagal valstybės, kurioje įmonė yra įsteigta ir turi savo registruotą buveinę, teisę. Taigi, įmonei, įkurtai valstybėje, taikančioje įsisteigimo doktriną, perkėlus savo centrinę administraciją ar pagrindinę veiklą į kitą valstybę, kuri irgi taiko įsisteigimo doktriną, bus taikoma įsisteigimo valstybės įmonių teisė⁵³. Būtent ši doktrina yra taikoma Lietuvoje⁵⁴. Įsisteigimo doktriną taip pat taiko tokios valstybės narės kaip, pavyzdžiui, Nyderlandai, Čekija, Suomija, Danija, Kipras⁵⁵. Įsisteigimo doktrina laikoma gana lanksčia bei leidžiančia plėsti arba perkelti verslą iš vienos šalies į kitą nesibaiminant dėl galimo įmonės teisnumo praradimo bei poreikio perregistruoti įmonę naujoje valstybėje⁵⁶.

Pagal realios buveinės doktriną tik ta valstybė, kurioje įmonė yra įkūrusi savo faktinę buveinę, turi teisę taikyti savo nacionalinę teisę tai įmonei bei reguliuoti įmonės veiklą. Ši doktrina paremta prielaida, jog įmonė yra labiausiai susijusi būtent su ta valstybe, kurioje

⁵⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas *The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc*. 81/87, ECLI:EU:C:1988:456, p. 21.

⁵¹ VĖGĖLĖ, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 36.

⁵² ČIOČYS, R. Freedom of establishment after Cartesio: absence of EC incorporation doctrine and implications thereof. *Teisė*, 2010, t. 75, p. 143-158, p. 144.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 1.19 str. 1 d.

⁵⁵ VAN GERVEN, D., *et al. Cross-Border Mergers in Europe. Volume 1*. New York: Cambridge University Press, 2010, p. 57.

⁵⁶ ČIOČYS, R. Freedom of establishment after Cartesio: absence of EC incorporation doctrine and implications thereof. *Teisė*, 2010, t. 75, p. 143-158, p. 144.

veikia įmonės centrinė administracija⁵⁷. Be to, realios buveinės teorija laikoma įrankiu, leidžiančiu išlaikyti aukštesnį kreditorių, mažumos akcininkų bei darbuotojų apsaugos standartą. Aukštesnis apsaugos standartas išlaikomas neleidžiant įmonėms piktnaudžiauti galimybe rinktis įmonių teisę tokiu būdu, kai įmonė įsteigiama valstybėje, kurioje įmonių teisė yra gana liberali, tačiau jos visa veikla vykdoma valstybėje, kurioje reikalavimai yra daug griežtesni.⁵⁸ Realios buveinės doktriną taip pat taiko nemažai Europos valstybių, pavyzdžiui, Austrija, Belgija, Prancūzija, Lenkija, tačiau šios doktrinos taikymas skirtingose valstybėse yra nevienodas ir ne visada aiškus⁵⁹.

Pagal šias dvi doktrinas yra nustatoma, ar įmonė yra veikianti pagal tos konkrečios valstybės narės teisę. Ir jeigu atsakymas į šį klausimą yra teigiamas, tokia įmonė, kaip nustatyta Sutarties 54 straipsnyje, prilyginama tos valstybės narės pilietybę turintiems fiziniams asmenims. Tokiu būdu įmonei tarsi suteikiama valstybės narės „pilietybė“ ir ta įmonė laikoma valstybės narės nacionaliniu subjektu, kuriam pagal Sutarties 49 straipsnį yra garantuojama įsisteigimo laisvė.

Taigi, galima teigti, kad įsisteigimo laisvė yra garantuojama visiems pagal civilinę ar komercinę teisę veikiantiems bei pelno siekiantiems juridiniams asmenims, kurie, atsižvelgiant į valstybių narių nacionalinę teisę, yra laikomi vienos iš valstybių narių nacionaliniais subjektais.

1.2. Įmonių pirminis ir antrinis steigimasis

Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, kad įsisteigimas Sutarties 52 straipsnio prasme⁶⁰ apima realų ekonominės veiklos vykdymą kitoje valstybėje narėje joje įsisteigus neapibrėžtam laikotarpiui.⁶¹ Sutartyje *expressis verbis* nepateikiamas konkretus skirstymas ar apibrėžimas, kas yra pirminis ar antrinis įmonių steigimasis, tačiau darant Sutarties 49 straipsnio

⁵⁷ HJI PANAYI, C. Corporate Mobility in Private International Law and European Community Law: Debunking Some Myths. *Yearbook of European Law, Oxford University Press*, 2009, vol. 28, p. 9 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1437555>.

⁵⁸ ČIOČYS, R. Freedom of establishment after Cartesio: absence of EC incorporation doctrine and implications thereof. *Teisė*, 2010, t. 75, p. 143-158, p. 145.

⁵⁹ VAN GERVEN, D., et al. *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 1*. New York: Cambridge University Press, 2010, p. 57.

⁶⁰ Šioje vietoje minimas Romos sutarties 52 straipsnis. Jo atitikmuo Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo yra šios sutarties 49 straipsnis.

⁶¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1991 m. liepos 25 d. sprendimas *The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd ir kiti* C-221/89, ECLI:EU:C:1991:320, p. 20.

lingvistinę analizę matome, jog Sutartis išskiria du skirtingus įsisteigimo kitoje valstybėje narėje būdus:

- 1) Teisė steigti ir valdyti įmones;
- 2) Teisė steigti atstovybes, padalinius ar dukterines bendroves.

Iš šių nuostatų matyti, kad įsisteigimo teisė gali pasireikšti dviem skirtingais būdais. Dukterinių įmonių, padalinių⁶² bei atstovybių steigimas žinomas kaip antrinis steigimasis. Teisingumo Teismas yra pasisakęs, kad įmonė yra įsisteigusi kitoje valstybėje narėje tuomet, kai įmonė toje valstybėje nuolatos fiziškai egzistuoja, net jeigu toks egzistavimas tėra biuras, kuriame dirba tos įmonės darbuotojai arba nepriklausomi asmenys, įgalioti veikti įmonės vardu. Įsisteigti kitoje valstybėje narėje taip pat galima ir įkuriant naują įmonę arba perkeltiant į tą valstybę egzistuojančios įmonės centrinę administraciją. Toks įsisteigimo būdas žinomas kaip pirminis įsisteigimas.⁶³

Tarptautinis įmonių susijungimas gali palengvinti įsisteigimą kitoje valstybėje narėje kai kuriais iš šių būdų. Toliau šie pasinaudojimo įsisteigimo laisve būdai ir galimybės juos įvykdyti tarptautinio įmonių susijungimo procedūros metu ir bus išnagrinėti.

1.2.1. Pirminis įsisteigimas

Sutarties 49 straipsnyje įtvirtinta Europos Sąjungos piliečių teisė steigti bei valdyti įmones vienodomis sąlygomis visoje Europos Sąjungos teritorijoje. Atsižvelgiant į Sutarties 54 straipsnio nuostatas tokia pati teisė suteikiama ir juridiniams asmenims – įmonėms.

Teoriškai įmonių pirminio įsisteigimo teisė gali būti įgyvendinama bent dviem būdais:

- 1) Įmonės centrinės administracijos perkėlimas į kitą valstybę narę, kai įmonės registruota buveinė lieka pirmojoje valstybėje;
- 2) Tiek įmonės registruotos buveinės, tiek centrinės administracijos perkėlimas į kitą valstybę narę.⁶⁴

⁶² Padaliniai taip pat dar vadinami filialais.

⁶³ Generalinio advokato Darmon 1988 m. birželio 7 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc*. 81/87, ECLI:EU:C:1988:286, p. 3-4.

⁶⁴ VĖGĖLĖ, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 61.

Ignas Vėgėlė yra išskyręs ir dar vieną įmonių įsisteigimo laisvės panaudojimo, ar bent jau, I. Vėgėlės žodžiais, įmonių „migracijos“ būdą. Šis būdas tai įmonės registruotos buveinės perkėlimas į kitą valstybę narę neperkeliant į tą valstybę centrinės administracijos. I. Vėgėlė šio įsisteigimo laisvės panaudojimo būdo egzistenciją grindžia tuo, jog, pakeitus įmonės registracijos valstybę, pasikeičia įmonei taikoma nacionalinė teisė. Tuo pačiu, pasikeitus valstybei, kurioje įmonė yra įregistruota, galima teigti, kad įmonė būtent toje valstybėje ir įsisteigė.⁶⁵

Pažymėtina, kad tokią įmonės teisę perkelti registruotą buveinę neperkeliant į „naujaisiais įmonės namais“ tampančią valstybę centrinės administracijos bei ekonominės veiklos vykdymo vos prieš keletą metų patvirtino ir Teisingumo Teismas. Byloje *Polbud*⁶⁶ Lenkijoje registruotos bendrovės akcininkai nusprendė perkelti įmonės registruotą buveinę į Liuksemburgą, nors bendrovės faktinė buvimo ir veiklos vieta liko Lenkijoje. Šiuo tikslu buvo paduotas prašymas išbraukti įmonę iš Lenkijos prekybos registro tuo pagrindu, jog bendrovė buvo perkelta į Liuksemburgą ir nuo to momento veikia pagal Liuksemburgo teisę. Atsižvelgdamas į neįvykdytus nacionalinės teisės reikalavimus dėl įmonės likvidavimo Lenkijos prekybos registrą tvarkantis teismas atsisakė išbraukti įmonę iš registro.

Teisingumo Teismas šioje byloje pateikė išvadą, kad „įsisteigimo laisvė suteikia pagal Lenkijos teisę įsteigta bendrovei *Polbud* teisę reorganizuotis į pagal Liuksemburgo teisę veikiančią bendrovę, jeigu tenkinamos Liuksemburgo teisės aktuose nustatytos steigimo sąlygos, visų pirma Liuksemburgo taikomas kriterijus nustatant bendrovės sąsają su bendrovės rezidavimo valstybės nacionaline teisės sistema.“⁶⁷ ESTT taip pat nurodė, kad „į įsisteigimo laisvės taikymo sritį patenka atvejis, kai pagal vienos valstybės narės teisės aktus įsteigta bendrovė ketina reorganizuotis į pagal kitos valstybės narės teisę veikiančią bendrovę, laikydamosi kriterijaus, kuris antrojoje valstybėje narėje taikomas nustatant bendrovės sąsają su nacionaline teisės sistema, net jei ši bendrovė vykdė didžiąją dalį ar net visą savo ūkinę veiklą pirmojoje valstybėje narėje.“⁶⁸

Apibendrinant *Polbud* sprendimą galima teigti, kad ūkinės veiklos nevykdymas valstybėje narėje nesudaro kliūčių valstybei perkelti savo registruotą buveinę į šią valstybę,

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. spalio 25 d. sprendimas *Polbud - Wykonawstwo sp. z o.o.* C-106/16, ECLI:EU:C:2017:804, p. 8-12.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 35.

⁶⁸ *Ibid.*, p. 38.

jeigu yra laikomasi tos valstybės nacionalinės teisės nuostatų, reglamentuojančių įmonių steigimą.

Galima būtų manyti, kad po šio ESTT sprendimo Europos Sąjungoje buvo įteisinta valstybių narių įmonių teisės konkurencija, leidžianti įmones steigiantiems asmenims rinktis palankiausią teisinį režimą (angl. *forum shopping*). Tačiau teisės praktikų dar iki šio sprendimo buvo pastebėta, kad Europos valstybės, pavyzdžiui, Italija, Prancūzija, Ispanija, Vengrija, Vokietija, vykdė savo nacionalinės įmonių teisės reformas tam, kad pritrauktų tiesiogines užsienio investicijas bei suteiktų vietos įmonėms norimą teisinį lankstumą.⁶⁹ Šio darbo autoriaus nuomone, tokia konkurencija tarp valstybių narių įmonių teisės yra naudinga, nes skatina valstybes kurti kuo palankesnę teisinį režimą, o tokiu būdu skatinamas įmonių steigimasis, pasinaudojama bendrosios rinkos suteikiamomis laisvėmis ir privalumais bei pasiekiami Europos ekonominės bendrijos tikslai.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad, nors Teisingumo Teismas pripažino įmonių „migracijos“ bei taikytinos teisės pasirinkimo galimybę, vieninga įmonės registruotos buveinės perkėlimo į kitą valstybę narę procedūra dar nėra nustatyta. Tai, atsižvelgiant į nacionalinės teisės skirtumus, įmonėms gali kelti problemų besinaudojant šiuo įsisteigimo laisvės būdu. Tačiau Europos Sąjungos įstatymų leidėjai, tam tikra prasme „vydamiesi“ Teisingumo Teismo praktiką, rengia direktyvą, harmonizuosiančią įmonių registruotos buveinės perkėlimą į kitą valstybę narę⁷⁰. Dar 2012 metais buvo atliktas šios direktyvos pridėtinės vertės įvertinimas⁷¹, 2016 metais atlikta studija⁷² apie poreikį reglamentuoti, be kita ko, įmonių buveinių perkėlimą. Taigi, galima tikėtis, kad greitai metu teisinis instrumentas, suvienodinantis valstybių narių nacionalinę teisę įmonių buveinės perkėlimo

⁶⁹ MIFSUD BONNICI, C. Corporate Mobility in Europe Through Primary Outbound Establishment: Challenging the Daily Mail Rule. *ELSA Malta Law Review*, 2011, vol. 1, p. 210 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2194010##>.

⁷⁰ Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo*. 2018 m. balandžio 25 d. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>.

⁷¹ European Added Value Unit. *European Added Value Assessment. Directive on the cross-border transfer of a company's registered office. 14th Company Law Directive*. 2012 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/494460/IPOL-JOIN_ET\(2013\)494460_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/494460/IPOL-JOIN_ET(2013)494460_EN.pdf)>.

⁷² SCHMIDT, J. *Cross-border mergers and divisions, transfers of seat: Is there a need to legislate?: study of the European Parliament Directorate General for Internal Policies, Policy Department C for the Committee on Legal Affairs*. 2016 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2016\)556960](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2016)556960)>.

klausimais bus priimtas ir įmonėms bus atvertas dar platesnis kelias naudotis įsisteigimo laisve Europos Sąjungoje.

Dar vienas pasinaudojimo įsisteigimo laisve būdas – įmonės centrinės administracijos perkėlimas į kitą valstybę. Centrinė administracija šiuo atveju suprantama ne teisine, bet ekonomine prasme, kaip vieta, kurioje yra priimami esminiai įmonės veiklos sprendimai⁷³. Tokiam perkėlimui galima atrasti keletą priežasčių. Viena iš jų – efektyvesnis bendrovės veiklos koordinavimas. Pavyzdžiui, įvykdžius tarptautinį įmonių susijungimą viena bendrovė prijungiama prie kitos ir veiklą tęsia mažesnioji veiklos apimtimi įmonė, nes ji, pavyzdžiui, turi stiprią poziciją rinkoje arba turi gerai žinomą prekės ženklą. Tokiu atveju palankiau yra perkelti centrinę administraciją į prijungtos įmonės verslo vietą, kadangi didesnė po susijungimo suformuotos įmonės verslo dalis bus vykdoma būtent ten. Kita galima priežastis – įmonei taikytinos teisės pasikeitimas. Būtent tokiu tikslu ir buvo bandoma perkelti įmonės centrinę administraciją į kitą valstybę narę vienoje iš Teisingumo Teismo nagrinėtų bylų.

Daily Mail byloje⁷⁴ buvo nagrinėjama situacija, kai įmonė siekė perkelti savo centrinę administraciją ir pagrindinę veiklos vietą iš Jungtinės Karalystės į Nyderlandus, tačiau likti įmone, įsteigta pagal Jungtinės Karalystės teisę. Jungtinės Karalystės mokesčių teisė nustato, kad rezidentai mokesčių tikslais yra tik tos įmonės, kurių centrinė administracija yra Jungtinėje Karalystėje. Įmonė *Daily Mail* perkelti savo administraciją į Nyderlandus norėjo tam, kad nustotų būti Jungtinės Karalystės rezidente mokesčių tikslais bei išvengtų mokesčių už tam tikrus sandorius, kurie pagal Nyderlandų mokesčių teisę nebuvo apmokestinami. Tačiau norint atlikti įmonės centrinės administracijos perkėlimą į kitą valstybę ir kartu tapti Nyderlandų rezidente mokesčių teisės prasme *Daily Mail* buvo reikalingas Jungtinės Karalystės valdžios institucijų leidimas. Centrinė *Daily Mail* administracija buvo perkelta į Nyderlandus, tačiau leidimo persikelti į Nyderlandus kaip mokesčių mokėtojas *Daily Mail* negavo. Dėl to *Daily Mail* kreipėsi į teismą ir galiausiai byla pasiekė Teisingumo Teismą.⁷⁵ Teisingumo Teismas savo sprendime pasisakė, kad įsisteigimo laisvė ne tik užtikrina užsienio įmonių įsisteigimą valstybėse narėse bei tai, kad jos nebus diskriminuojamos įsisteigimo valstybėje tos valstybės piliečių bei įmonių atžvilgiu, tačiau ir tai, kad valstybės

⁷³ Generalinio advokato Darmon 1988 m. birželio 7 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.* 81/87, ECLI:EU:C:1988:286, p. 4.

⁷⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas *The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.* 81/87, ECLI:EU:C:1988:456.

⁷⁵ *Ibid.*, p. 4-8.

narės negali kliudyti pagal tų valstybių teisę įsteigtoms įmonėms įsisteigti kitose valstybėse narėse, tai yra, „emigruoti“. Tačiau ESTT pažymėjo, kad, skirtingai nei fizinių asmenų, įmonių egzistencija yra nulemta teisės normų, ir būtent nacionalinių teisės normų, nustatančių įmonių įsteigimo ir veikimo procedūrą. Dėl šios priežasties, atsižvelgiant į dabartinę Europos Sąjungos teisę, valstybės narės turi teisę pačios nustatyti, ar įmonės turi teisę perkelti savo centrinę administraciją į kitą valstybę, bet likti įsteigtomis pagal pirmosios valstybės teisę, taip pat ir nustatyti apribojimus bei reikalavimus, kuriuos įmonės turi įvykdyti tam, kad joms būtų leista „emigruoti“.⁷⁶

Šiuo sprendimu Teisingumo Teismas pripažino įsisteigimo bei realios buveinės doktrinas bei valstybių narių teisę taikyti vieną iš šių doktrinų bei tos doktrinos taikymo suponuojamus įsisteigimo laisvės apribojimus.

Vėliau Teisingumo Teismą pasiekė dar viena panaši byla. *Cartesio* byloje⁷⁷ Vengrijos įmonė norėjo perkelti savo registruotą buveinę į Italiją, tačiau likti įmone, įsteigta ir veikiančia pagal Vengrijos teisę. Teisingumo Teismas rėmėsi *Daily Mail* sprendime pateiktu išaiškinimu dėl valstybių narių prerogatyvos nustatyti reikalavimus įmonėms, norinčioms būti įsteigtomis pagal tų valstybių narių teisę. Remdamasis šiuo išaiškinimu ESTT konstatavo, kad „valstybė narė turi teisę apibrėžti ir sąsajos kriterijų, kurio reikalaujama siekiant pripažinti, jog bendrovė įsteigta pagal nacionalinę teisę, o tuo remdamasi ji gali pasinaudoti įsisteigimo laisve, ir tokiam statusui išsaugoti nustatytus reikalavimus. Tokia teisė apima galimybę valstybei narei neleisti, jog bendrovė, kuriai taikoma jos teisė, tokį statusą išsaugotų, kai reorganizuodamasi į kitą valstybę narę ketina perkelti savo buveinę, nes tokiu būdu nutraukiama įsteigimosi valstybės narės nacionalinėje teisėje numatyta sąsaja“⁷⁸. Sprendimas *Cartesio* byloje patvirtino nuoseklią Teisingumo Teismo praktiką, kuria ESTT pripažino nacionalinės valstybių narių teisės normų, nustatančių įmonėms taikytiną teisę, skirtumus bei valstybės teisę spręsti, kokiomis sąlygomis įmonės gali būti laikomos įsteigtomis ir veikiančiomis pagal tos valstybės teisę. Šio darbo autoriaus nuomone, sutiktina su pastaruoju sprendimu, nes įmonei turint registruotą buveinę bei veiklos vietą konkrečioje valstybėje narėje, įmonės kreditoriams bei kitiems asmenims, turintiems teisinių ar kitokio pobūdžio santykių su įmone, sudaromas pagrįstas įvaizdis, kad įmonė veikia pagal teisę tos valstybės, kurioje yra registruota. Todėl galimybė veikti pagal kitos valstybės teisę galėtų

⁷⁶ *Ibid.*, p. 16, p. 20-24.

⁷⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas *CARTESIO Oktató és Szolgáltató bt.* C-210/06, ECLI:EU:C:2008:723, p. 21-23.

⁷⁸ *Ibid.*, p. 110.

sukelti neigiamų padarinių tiek įmonės sutartiniais partneriams, tiek ir kitiems suinteresuotiems asmenims.

Tikėtina, jog dvi aukščiau analizuotos bylos buvo nusivylimas įsisteigimo teisės Europos Sąjungoje šalininkams. Tačiau jau po keleto metų Teisingumo Teismo sprendimas *VALE* byloje⁷⁹ buvo priimtas „įsisteigimo laisvės naudai“. Italijoje pagal šios valstybės teisę buvo įsteigta ribotos atsakomybės bendrovė *VALE Costruzioni S.r.l.* (toliau – *VALE*). Po keleto metų veiklos *VALE* pateikė prašymą bendrovę išbraukti iš Italijos bendrovių registro ir kaip priežastį nurodė, jog ketina nutraukti veiklą Italijoje ir perkelti buveinę bei veiklos vietą į Vengriją. *VALE* buvo išbraukta iš Italijos bendrovių registro. Vėliau Romoje buvo patvirtinti pagal Vengrijos teisę parengti nauji *VALE* įstatai bei atlikti kiti formalumai tam, kad bendrovė atitiktų Vengrijos įmonių teisės reikalavimus. Tuomet buvo kreiptasi į už registruotą tvarkymą atsakingą Vengrijos instituciją įregistruoti *VALE* pagal Vengrijos teisę kaip pagal Italijos teisę veikusios bendrovės teisių ir pareigų perėmėją. Vengrijos institucija atsisakė registruoti *VALE* kaip Italijoje veikusios bendrovės teisių perėmėją remdamasi tuo, jog pagal Vengrijos teisę reorganizavimas, kai viena įmonė perima kitos įmonės teises ir pareigas, galimas tik Vengrijos viduje, tačiau negalimas, kai pirmoji įmonė anksčiau veikė pagal užsienio teisę.⁸⁰

Teisingumo Teismo argumentas byloje buvo tas, kad valstybės narės negali drausti vykdyti tarpvalstybinių reorganizacijų, jeigu tokias reorganizacijas leidžiama vykdyti valstybės narės viduje⁸¹. ESTT priminė, kad antrinės Europos Sąjungos teisės, reglamentuojančios tarpvalstybinius reorganizavimus nebuvimas negali būti išankstine sąlyga galimybei vykdyti tokį reorganizavimą⁸². Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, kad, nesant atitinkamą procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos teisės aktų, šiam procesui turi būti taikoma nacionalinė teisė, tačiau ji negali būti taikoma skirtingai vidaus ir tarpvalstybinėms reorganizacijoms⁸³. ESTT pripažino, kad Vengrija gali taikyti *VALE* visas nacionalinės teisės nuostatas, reglamentuojančias bendrovių įsteigimą, tačiau negali atsisakyti registruoti anksčiau pagal užsienio teisę veikusios bendrovės, jeigu ta bendrovė visas nacionalinės teisės nuostatas įgyvendina.⁸⁴ Taigi, Teisingumo Teismas patvirtino

⁷⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. liepos 12 d. sprendimas *VALE Építési kft.* C-378/10, ECLI:EU:C:2012:440.

⁸⁰ *Ibid.*, p. 9-12.

⁸¹ *Ibid.*, p. 46.

⁸² *Ibid.*, p. 38.

⁸³ *Ibid.*, p. 48.

⁸⁴ *Ibid.*, p. 52, p. 56.

įmonių teisę perkelti į kitą valstybę narę registruotą buveinę kartu su pagrindinės veiklos vieta bei įtvirtino draudimą skirtingai taikyti nacionalinius teisės aktus nacionaliniams ir užsienio subjektams.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad įmonių pirminio įsisteigimo laisvė gali būti įgyvendinama trimis būdais:

- 1) Perkeliant įmonės registruotą buveinę kartu su centrine administracija bei pagrindine verslo vieta į kitą valstybę;
- 2) Perkeliant į kitą valstybę tik įmonės centrinę administraciją, kai registruota buveinė lieka pirmojoje valstybėje narėje;
- 3) Perkeliant į kitą valstybę narę tik įmonės registruotą buveinę bei įsiregistruojant naujosios valstybės narės registre.

Pirmasis įsisteigimo laisvės įgyvendinimo būdas – tiek registruotos, tiek realios buveinės perkėlimas į kitą valstybę narę – buvo patvirtintas Teisingumo Teismo praktikos. Trečiasis būdas – registruotos buveinės perkėlimas – taip pat buvo patvirtintas Teisingumo Teismo. Vienintelė sąlyga tokiam įsisteigimo laisvės įgyvendinimui – perkeliamos įmonės atitikimas valstybės, į kurią yra perkeliama registruota buveinė, įmonių steigimą bei veiklą reglamentuojantiems teisės aktams. Antruoju būdu – perkeliant tik centrinę administraciją – įmonės gali pasinaudoti, tačiau joms yra taikomos įsisteigimo valstybės vidaus teisės nustatyti reikalavimai, kuriuos įmonė turi įgyvendinti, norėdama įvykdyti tokį perkėlimą. Toks perkėlimas ne visais atvejais reiškia įmonei taikytinos teisės pasikeitimą, o diskrecija nustatyti, ar perkėlus į kitą valstybę centrinę administraciją įmonei taikytina teisė pasikeis, Teisingumo Teismo palikta pačioms valstybėms narėms.

Atsižvelgiant į suformuotą Teisingumo Teismo praktiką manytina, kad vykdant tarptautinius įmonių susijungimus iš esmės nėra kliūčių pasinaudoti bet kuriuo iš trijų pirminio įsisteigimo kitoje valstybėje narėje būdų, jeigu perkeliant registruotą buveinę ar centrinę administraciją į kitą valstybę yra atitinkami vidaus teisės reikalavimai tos valstybės, kurioje po perkėlimo procedūros bus įmonės registruota buveinė.

1.2.2. Antrinis įsisteigimas

Manoma, kad antrinis įmonių steigimasis kitoje valstybėje narėje yra žymiai dažnesnis reiškiny, negu pirminis steigimasis.⁸⁵ Sutarties 49 straipsnyje nurodyta, jog yra draudžiami apribojimai vienos valstybės narės nacionaliniams subjektams, įsisteigusiems kitos valstybės narės teritorijoje steigti atstovybes, padalinius ar dukterines bendroves. Taigi, galima skirti tris antrinio įsisteigimo būdus:

- 1) Dukterinės bendrovės kitoje valstybėje narėje įsteigimas;
- 2) Atstovybės įkūrimas;
- 3) Padalinio arba filialo įsteigimas.

Sutartis nepateikia jokio apibrėžimo, kas turėtų būti laikoma dukterine įmone. Vanesos Edvards nuomone, efektyvios kontrolės tokiai įmonei turėjimas galėtų būti pakankamai tikslus apibrėžimas.⁸⁶ Įmonių susijungimo metu kelios bendrovės jungiasi į vieną, jokių dukterinių įmonių po susijungimo nelieka. Taigi, šiuo antriniu įsisteigimo laisvės pasinaudojimo būdu tiesiogiai pasinaudoti vykdant įmonių susijungimą galimybių, šio darbo autoriaus nuomone, nėra.

„Atstovybės“ sąvoka Sutartyje taip pat nėra nurodyta. Civilinės teisės doktrinoje nurodoma, jog atstovybė yra juridinio asmens padalinys, neturintis juridinio asmens statuso. Atstovybė turi savo buveinę, tačiau ji iš esmės negali vykdyti jokios ūkinės komercinės veiklos, išskyrus juridinio asmens interesų atstovavimą ir gynimą, sandorių sudarymą ir kitų veiksmų atlikimą juridinio asmens vardu bei eksporto bei importo operacijų vykdymą su užsienio juridiniais asmenimis. Kadangi teisės aktuose nėra aiškiai nurodyta riba tarp ūkinės komercinės veiklos vykdymo bei minėtų trijų veiksmų, praktikoje atstovybių steigimas nėra populiarus.⁸⁷ Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad „filialo, atstovybės ar kitokio darinio samprata netiesiogiai reiškia padalinį, kuris yra pastovaus pobūdžio, turi valdymo struktūrą ir yra materialiai aprūpintas vykdyti veiklą su trečiosiomis šalimis, kurios, nors ir žinodamos, kad prireikus egzistuos ryšys su pirmine organizacija <...> gali sudaryti sandorius subjekto, esančio jos padaliniu, veiklos vykdymo vietoje.“⁸⁸ Toks Teisingumo Teismo išaiškinimas tarsi patvirtina Lietuvos civilinės teisės doktrinos aiškinimą, nes, kaip Teisingumo Teismo pasisakyta, „trečiosios šalys gali sudaryti sandorius atstovybės vietoje“. Kadangi atstovybė

⁸⁵ EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 346.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ MIZARAS, V., *et al.* Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 233-234.

⁸⁸ EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 347.

nėra atskiras juridinis asmuo, laikytina, kad sandoriai yra sudaromi atstovybės vietoje bendrovės vardu.

Šio darbo autoriaus nuomone, teoriškai įmanoma įsteigti atstovybę vykdant tarptautinį įmonių susijungimą – prijungiant bendrovę bei ją naudojant kaip vietą, kurioje bus sudaromi sandoriai pagrindinės bendrovės vardu. Tačiau praktinė tokio veiksmo nauda, kai prijungiama įmonė, kuri anksčiau vykdė veiklą bei ją toliau gali vykdyti po susijungimo jau kitos įmonės vardu, būtų abejotina.

Filialo įsteigimas, šio darbo autoriaus nuomone, yra tipiškiausias pasinaudojimo įsisteigimo laisve būdas, kurį galima įgyvendinti vykdant tarptautinį įmonių susijungimą. Europos Sąjungos tikslas reglamentuojant filialų veiklą buvo įsisteigimo laisvės palengvinimas steigiant kitoje valstybėje narėje filialą. Kalbant konkrečiau, norėta filialus padaryti patrauklesniu įsisteigimo kitoje valstybėje narėje variantu lyginant su dukterinių įmonių steigimu.⁸⁹ Filialas teisės doktrinoje apibrėžiamas kaip struktūrinis juridinio asmens padalinys, neturintis atskiro juridinio asmens statuso, bet turintis buveinę bei atliekantis visas arba dalį juridinio asmens funkcijų. Juridinio asmens filialui gali būti pavesta juridinio asmens funkcijas tam tikrame regione juridinio asmens vardu.⁹⁰ Susijungus dviem bendrovėms iš skirtingų valstybių narių, bendrovė, kuri yra prijungiama, perleidžia savo turtą ir įsipareigojimus įsigyjančiai įmonei, tačiau fizinė pačios prijungtos bendrovės egzistencija lieka užsienio valstybėje. Taip pat toje valstybėje imama vykdyti komercinė veikla jau naujos bendrovės (įsigyjančios bendrovės) vardu. Taigi, prijungtą bendrovę perregistruoti kaip įsigyjančios bendrovės užsienio filialą yra logiškas ir praktiškas sprendimas.

Užsienio filialų veikla Europos Sąjungoje buvo reglamentuojama direktyva 89/666 EEC⁹¹ (toliau – Filialų direktyva), tačiau Filialų direktyva buvo kodifikuota ir šiuo metu filialų veiklą reglamentuoja direktyva 2017/1132⁹². Filialų direktyvos tikslas buvo užtikrinti geresnę asmenų, turinčių santykių su konkrečiomis įmonėmis, apsaugą. Europos Sąjungos direktyvomis buvo reglamentuojama, kokia informacija apie įmones turi būti prieinama

⁸⁹ SORENSEN, K. E. Branches of Companies in the EU: balancing the Eleventh Company Law Directive, national company law and the right of establishment. *Nordic & European Company Law Working Paper No. 10-37*, 2013, p. 5 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2264091>.

⁹⁰ MIZARAS, V., *et al.* Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 233.

⁹¹ 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 17, tomas 001, p. 100 – 103.

⁹² 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). *OL*, 2017, L 169.

asmenims tose valstybėse narėse, kuriose įmonė įsteigta, bet nebuvo jokių taisyklių dėl informacijos atskleidimo valstybėse narėse, kuriose ta įmonė yra įsteigusi užsienio filialą. Filialų direktyva, nustatydamą informacijos atskleidimo taisykles užsienio filialams, suteikė panašią apsaugą asmenims, sudarantiems sandorius ar turintiems kitokių santykių būtent su filialais. Be to, Filialų direktyva nustatė vienodus reikalavimus visose valstybėse narėse bei užtikrino, kad valstybės narės Filialų direktyvos taikymo srityje nepriimtų nacionalinės teisės aktų, diskriminuojančių užsienio filialus nacionalinių įmonių bei jų filialų atžvilgiu, nes bet kokie teisės aktų reikalavimai, apsunkinantys būtent užsienio filialų padėtį, būtų laikomi įsisteigimo laisvės pažeidimu.⁹³

Sprendimų, susijusių su filialų veikla, yra priėmęs Teisingumo Teismas. ESTT išaiškino, kad filialai negali būti diskriminuojami mokesčių teisės, socialinių teisių klausimais, taip pat pabrėžė, kad įsisteigimo laisvė leidžia įmonėms pasirinkti įsisteigimo kitoje valstybėje formą – dukterinę bendrovę arba filialą – ir nei viena iš šių įsisteigimo formų negali būti įgyvendinama sunkiau arba užkraunant įsisteigiančiai bendrovei neproporcingą naštą. Teisingumo Teismas taip pat pasisakė ir tai, kad net ir nediskriminacinės taisyklės, kurios apsunkina antrinį įsisteigimą, gali potencialiai riboti įsisteigimo laisvę.⁹⁴

Nepaisant Teisingumo Teismo praktikos, materialinė valstybių narių teisė, reglamentuojanti užsienio filialų veiklą, nėra iki galo harmonizuota. Pastaraisiais metais vis didėjantis užsienio filialų skaičius rodo, jog pastangos gerinti pasinaudojimo įsisteigimo laisve sąlygas Europos Sąjungoje yra sėkmingos. Tačiau tolimesnė harmonizacija srityse, tokiose kaip filialų apskaita bei valdymas, padėtų valstybėms narėms dar labiau užtikrinti užsienio filialų įsisteigimo laisvę.⁹⁵

Apibendrinant antrinio įsisteigimo būdus darytina išvada, kad vykdant tarptautinį įmonių susijungimą praktiškai galima pasinaudoti tik vienu iš jų – filialo prijungtos įmonės vietoje įsteigimu. Dukterinės įmonės įsteigimas galimas prieš arba po susijungimo, tačiau tai būtų atskiras ir su susijungimo procedūra nesusijęs veiksmas. Tuo tarpu atstovybės įsteigimo jungiant įmones praktinė nauda, šio darbo autoriaus teigimu, yra abejotina.

⁹³ SORENSEN, K. E. Branches of Companies in the EU: balancing the Eleventh Company Law Directive, national company law and the right of establishment. *Nordic & European Company Law Working Paper No. 10-37*, 2013, p. 3 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2264091>.

⁹⁴ *Ibid.*, p. 3-4.

⁹⁵ *Ibid.*, p. 31-32.

Akivaizdu, kad tarptautinio įmonių susijungimo metu galima pasinaudoti tiek pirminiais, tiek vienu iš antrinių įsisteigimo būdų, tačiau ar, atsižvelgiant į dabartinę Europos Sąjungos antrinę teisę, tarptautinis įmonių susijungimas yra praktiška ir lengvai įgyvendinama įsisteigimo laisvės įgyvendinimo forma? Į šį klausimą atsakys antroji šio magistro darbo dalis.

2. Tarptautinis įmonių susijungimas – priemonė, padedanti įgyvendinti įsisteigimo laisvę

Įmonių susijungimas – tai vieno ar kelių juridinių asmenų prijungimas prie kito juridinio asmens, kuomet šiam juridiniam asmeniui pereina visos prijungtų juridinių asmenų teisės ir pareigos, arba dviejų ar daugiau juridinių asmenų susijungimas į vieną naują juridinį asmenį, kuriam pereina visos susijungusių juridinių asmenų teisės ir pareigos⁹⁶. Šis procesas griežtai reglamentuojamas teisės aktu, kadangi gali paliesti nemažo asmenų rato – įmonių akcininkų, kreditorių, darbuotojų, kitų susijusių asmenų – interesus. Tarptautinio įmonių susijungimo atveju, tai yra, kai susijungime dalyvauja kelių skirtingų valstybių įmonės, kyla klausimas, kurios valstybės, o galbūt visų valstybių, kuriose yra įsisteigusios susijungime dalyvaujančios įmonės, teisė turi būti taikoma šiam procesui?

Ilgą laiką tarptautinius įmonių susijungimus reglamentuojanti valstybių narių teisė Europos Sąjungoje nebuvo harmonizuota. Todėl tarptautinį įmonių susijungimą norinčios vykdyti bendrovės susidurdavo su daugybe teisinių ir administracinių sunkumų⁹⁷. Ši situacija tęsėsi iki tol, kol 2005 m. spalio 26 d. Europos parlamentas ir Taryba priėmė dešimtąją įmonių teisės direktyvą⁹⁸ dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas (toliau – ir Direktyva). Teigiama, jog Direktyva pradėjo naują tarptautinių įmonių susijungimų amžių. Direktyva suteikė rinkos dalyviams aiškų reguliavimą, skirtą tarptautinio įmonių susijungimo Europos Sąjungos viduje vykdymui. Lyginant su iki Direktyvos priėmimo buvusia situacija, šis reguliavimas pavertė tarptautinius įmonių susijungimus taupiu, greitai, prognozuojamu ir praktišku sprendimu⁹⁹.

Greičiausiai sutapimas, tačiau tarptautiniai įmonių susijungimai beveik tuo pačiu metu buvo pripažinti ne vien Europos Sąjungos teisės aktu leidėjų iniciatyva. Nepraėjus nei dviem mėnesiams po Direktyvos priėmimo, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2005 m.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 2.97 str. 3, 4 d.

⁹⁷ 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas (tekstas svarbus EEE). OL, 2005, L 310, preambulės I pastraipa.

⁹⁸ 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas (tekstas svarbus EEE). OL, 2005, L 310.

⁹⁹ Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive*: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission. 2013, p. 5 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

gruodžio 13 d. priėmė sprendimą *SEVIC* byloje¹⁰⁰. Šiuo sprendimu Teisingumo Teismas sukūrė precedentą, draudžiantį valstybėms narėms nacionaliniais teisės aktais riboti tarptautinių įmonių susijungimų vykdymą.

2.1. *SEVIC* byla Europos Sąjungos Teisingumo Teisme – „žalia šviesa“ tarptautiniams įmonių susijungimams Europos Sąjungoje

SEVIC byloje Vokietijoje registruota bendrovė *SEVIC Systems AG* (toliau – *SEVIC*) nusprendė susijungti su Liuksemburge registruota bendrove. Po susijungimo veiklą tęsti turėjo būtent *SEVIC*. *SEVIC* pateikė prašymą Vokietijos nacionaliniam įmonių registruoti įregistruoti įmonių reorganizavimą, tačiau registras, remdamasis Vokietijos nacionalinės teisės nuostatomis, įregistruoti reorganizavimą atsisakė. *SEVIC* dėl atsisakymo įregistruoti įmonių susijungimą pateikė ieškinį. Galiausiai byla pasiekė Teisingumo Teismą. Byloje buvo iškeltas klausimas dėl EB sutarties 43 straipsnio ir 48 straipsnio¹⁰¹ aiškinimo ir įsisteigimo laisvės įmonėms, norinčioms įvykdyti tarptautinį įmonių susijungimą taikymo¹⁰². Teisingumo Teismas laikė, jog įsisteigimo laisvė turėtų būti tiesiogiai taikoma tarptautiniams įmonių susijungimams, kadangi tokie susijungimai, kaip ir kitų rūšių „struktūriniai pasikeitimai“, yra svarbi įmonių, įsisteigusių keliose skirtingose valstybėse narėse, kooperacijos ir reorganizacijos forma. Dėl šios priežasties tarptautiniai susijungimai turi būti laikomi reikšmingu įsisteigimo laisvės pasinaudojimo būdu¹⁰³. Generalinis advokatas šioje byloje Antonio Tizzano savo išvadoje teigė, kad „įsisteigimo teisės taikymo sritis apima visas priemones, leidžiančias ar bent jau palengvinančias patekimą į kitos nei įsisteigimo valstybės narės rinką ir (arba) ekonominės veiklos vykdymą šioje valstybėje, suinteresuotiems ūkio subjektams leidžiant dalyvauti šios valstybės narės ekonominiame gyvenime tokiomis pačiomis sąlygomis, kurios taikomos nacionaliniams ūkio subjektams“.¹⁰⁴ Ši teiginį sprendime pacituoja ir Teisingumo Teismas.¹⁰⁵ Tarptautinis įmonių

¹⁰⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas *SEVIC Systems AG* C-411/03, ECLI:EU:C:2005:762.

¹⁰¹ Atitinkamai Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 ir 54 straipsniai.

¹⁰² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas *SEVIC Systems AG* C-411/03, ECLI:EU:C:2005:762, p. 6-10.

¹⁰³ GRUNDMANN, S. *European Company Law. Organization, Finance and Capital markets*: 2nd edition. Cambridge: Intersentia, 2012, p. 603.

¹⁰⁴ Generalinio advokato Tizzano 2005 m. liepos 7 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *SEVIC Systems AG* C-411/03, ECLI:EU:C:2005:437, p. 30.

susijungimas nėra *expressis verbis* nurodytas Sutartyje kaip vienas iš būdų pasinaudoti įsisteigimo laisve, tačiau „iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad šios nuostatos¹⁰⁶ nuoroda į „atstovybes, padalinius ir dukterines bendroves“ turi būti suprantama, kaip paprastas pavyzdys, o ne kaip išsamus įsisteigimo formų, kurias gali naudoti kitoje valstybėje narėje veikiančios bendrovės, sąrašas.“¹⁰⁷ Dėmesį reikia atkreipti ir į tai, kad įmonė, įsigijusi kitą įmonę ir ją prisijungdama, gali atidaryti prijungtos įmonės buvimo valstybėje filialą. Tuomet jau filialas, kurio įsteigimas yra akivaizdus antrinio įsisteigimo kitoje valstybėje narėje pavyzdys, vykdo prijungtos įmonės veiklą.¹⁰⁸ Taigi, tokiu atveju tarptautinis įmonių susijungimas tampa tik vienu iš tarpinių žingsnių, atliekamų vykdant antrinį įsisteigimą kitoje valstybėje narėje.

Mathias M. Siems teigimu, sprendimas *SEVIC* byloje paliko keletą neatsakytų klausimų. Vienas iš jų – ar įmonėms remiantis įsisteigimo laisve tarptautinio įmonių susijungimo metu „išvykti“ iš valstybės turi būti leidžiama taip pat, kaip *SEVIC* bylos situacijoje Liuksemburgo įmonei buvo leista „atvykti“ į Vokietiją? „Išvykimo“ situacija būtų susiklosčiusi, jeigu *SEVIC* būtų buvusi jungiama prie Liuksemburge registruotos įmonės ir po susijungimo būtų Liuksemburgo įmonė tęstų veiklą. Kitas klausimas – tarptautinio įmonių susijungimo procedūra. Pati įmonių teisė susijungti buvo patvirtinta, tačiau nacionalinės teisės skirtumai nesant įmonių susijungimų procedūros harmonizavimo nebūtų leidę šia teise efektyviai pasinaudoti.¹⁰⁹

Į šiuos klausimus iš esmės atsakė Direktyva, kurios nuostatos į nacionalinius valstybių narių teisės aktus turėjo būti perkeltos iki 2007 m. gruodžio. Direktyva nustatė vieningą procedūrą, kurios turi būti laikomasi vykdant tarptautinius įmonių susijungimus. Tokiu būdu įmonėms buvo suteiktos ir „atvykimo“, ir „išvykimo“ iš valstybės teisės įmonių susijungimo metu. Tačiau Direktyva nustatytas tarptautinių įmonių susijungimų

¹⁰⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas *SEVIC Systems AG* C-411/03, ECLI:EU:C:2005:762, p. 18.

¹⁰⁶ Nuostatos, kuri įtvirtinta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnyje.

¹⁰⁷ Generalinio advokato Tizzano 2005 m. liepos 7 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *SEVIC Systems AG* C-411/03, ECLI:EU:C:2005:437, p. 39.

¹⁰⁸ PAPAPOULOS, T. The Magnitude of EU Fundamental Freedoms: Application of the Freedom of Establishment to the Cross-Border Mergers Directive. *European Business Law Review (Kluwer)*, 2012, vol. 23, p. 527 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2238600>.

¹⁰⁹ SIEMS, M. SEVIC: Beyond Cross-Border Mergers. *European Business Organization Law Review*, 2007, vol. 8, p. 308-309 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1012613>.

reguliavimas, nors ir suteikė įmonėms teisinį instrumentą, leidžiantį ūkio subjektams patekti į kitų nei įsisteigimo valstybių rinkas, turi trūkumų, kurie šiame darbe toliau bus analizuojami.

2.2. Įmonių susijungimų rūšys

Europos Parlamentas ir Taryba 2017 m. birželio 14 d. priėmė direktyvą (ES) 2017/1132¹¹⁰ dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (toliau – Kodifikuota direktyva). Kodifikuota direktyva kodifikavo šešias direktyvas¹¹¹, harmonizuojančias valstybių narių nacionalinės teisės reguliavimą tam tikrais įmonių teisės aspektais, tame tarpe – ir Direktyvą, anksčiau reguliavusią tarptautinius įmonių susijungimus.

Kodifikuota direktyva, šio darbo autoriaus nuomone, skiria dvi įmonių susijungimų rūšis: prijungimą¹¹² ir sujungimą sukuriant naują bendrovę¹¹³. Kodifikuotos direktyvos skyriuje, reglamentuojančiame būtent tarptautinius įmonių susijungimus, išskiriamos trys susijungimų rūšys:

- 1) Prijungimas;
- 2) Sujungimas sukuriant naują bendrovę;
- 3) Bendrovės prijungimas prie kitos bendrovės, kuri turi visas prijungiamos bendrovės akcijas arba dalis, išreiškiančias prijungiamos bendrovės kapitalą.¹¹⁴

Tačiau šio darbo autoriaus nuomone, tarptautiniai įmonių susijungimai gali būti dviejų rūšių – prijungimai ir sujungimai sukuriant naują bendrovę. Trečia Kodifikuotoje direktyvoje išskirta rūšis – bendrovės prijungimas prie kitos bendrovės, kuri turi visas prijungiamos bendrovės akcijas – yra tiesiog prijungimas, kuriam taikoma supaprastinta procedūra¹¹⁵.

¹¹⁰ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169.

¹¹¹ *Ibid.*, III priedas.

¹¹² *Ibid.*, 89 str.

¹¹³ *Ibid.*, 90 str.

¹¹⁴ *Ibid.*, 119 str. 2 d.

¹¹⁵ *Ibid.*, 132 str. 1 d.

2.2.1. Įmonės prijungimas

Vykdamas įmonės prijungimą prie kitos įmonės ekonomine prasme iš esmės atliekama ne kas kita kaip įmonės įsigijimas (angl. *acquisition*), kuris, skirtingai nei tikro įsigijimo atveju, kai yra perkamos įsigyjamos įmonės akcijos, turi kitokį teisinį rezultatą. Įsigijimo atveju įsigyta įmonė tęsia veiklą kaip atskiras juridinis asmuo, susijungimo atveju įsigytos įmonės kaip juridinio asmens nelieka.¹¹⁶

Kodifikuotoje direktyvoje prijungimas apibrėžiamas kaip veiksmas, kuriuo vienos ar daugiau bendrovių, baigiančių savo veiklą be likvidavimo procedūros, turtas bei įsipareigojimai pereina kitai veikiančiai bendrovei – įsigyjančiai bendrovei – už jų nariams išleistus vertybinius popierius ar dalis, išreiškiančias tos kitos bendrovės kapitalą, ir, jeigu taikoma, apmokėjimą grynaisiais pinigais, kuris neviršija 10 % tų vertybinių popierių ar dalių nominalios vertės arba, jeigu nominalios vertės nėra, – jų buhalterinės vertės.¹¹⁷ Taigi, atliekant prijungimo veiksma įsigyjamos įmonės akcininkų turimos akcijos anuluojamos, o vietoj jų akcininkams išleidžiamas atitinkamas kiekis įsigyjančios įmonės akcijų.

2.2.2. Įmonių sujungimas sukuriant naują bendrovę

Kodifikuotoje direktyvoje ši susijungimo rūšis apibrėžiama kaip veiksmas, kuriuo dviejų arba daugiau bendrovių, baigiančių savo veiklą be likvidavimo procedūros, turtas bei įsipareigojimai pereina naujai bendrovei, kurią baigiančios savo veiklą įmonės sukuria už jų nariams išleistus vertybinius popierius ar dalis, išreiškiančias tos naujos bendrovės kapitalą, ir, jeigu taikoma, apmokėjimą grynaisiais pinigais, kuris neviršija 10 % tų vertybinių popierių ar dalių nominalios vertės arba, jeigu nominalios vertės nėra, – jų buhalterinės vertės.¹¹⁸

Šios rūšies susijungimai žiūrint pagal tai, kokiose valstybėse veikiančios įmonės dalyvauja susijungime, gali būti įvykdomi dviem būdais:

- 1) Kai susijungia įmonės iš skirtingų valstybių narių, ir nauja įmonė steigama vienos iš susijungusių įmonių buvimo vietos valstybėje arba trečioje valstybėje;

¹¹⁶ GRUNDMANN, S. *European Company Law. Organization, Finance and Capital markets*: 2nd edition. Cambridge: Intersentia, 2012, p. 583.

¹¹⁷ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169, 119 str. 2 d. a) p.

¹¹⁸ *Ibid.*, 119 str. 2 d. b) p.

2) Kai susijungia įmonės iš tos pačios valstybės ir nauja įmonė steigiama kitoje valstybėje narėje, negu ta valstybė, kurioje buvo įsteigtos susijungusios įmonės.

Pirmasis atvejis yra akivaizdus tarptautinis įmonių susijungimas – jungiasi įmonės, registruotos skirtingose valstybėse – ir tokio susijungimo procedūrai taikomos Kodifikuotos direktyvos nuostatos. Tuo tarpu antruoju atveju kyla neaiškumų – ar tokiam įmonių susijungimui Kodifikuota direktyva tikrai turi būti taikoma? Kodifikuotos direktyvos 118 straipsnyje nurodyta, kad skyrius, reglamentuojantis ribotos atsakomybės bendrovių vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi, taikomas tuo atveju, kai, be kita ko, bent dviem iš susijungiančių bendrovių taikoma skirtingų valstybių narių teisė¹¹⁹. Tuo tarpu minėtu antruoju atveju susijungime dalyvauja toje pačioje valstybėje narėje ir pagal jos teisę įsteigtos bendrovės. Jeigu valstybėje narėje, į kurią nori „persikraustyti“ besijungiančios bendrovės, dar prieš susijungimą įkuriama nauja bendrovė, prie kurios prijungiamos pirmosios dvi įmonės iš kitos šalies, problemos nelieka, nes naujai sukurta bendrovė jau veikia pagal kitos nei besijungiančios įmonės valstybės narės teisę, o toks susijungimas tikrai patenka į Kodifikuotos direktyvos taikymo sritį. Tačiau, šio darbo autoriaus nuomone, poreikis iš anksto įsteigti įmonę paskirties valstybėje yra neproporcinga našta atsižvelgiant į įmonių įsisteigimo ir migracijos Europos Sąjungos viduje laisvę.

Kai kurių teisės mokslininkų teigimu, yra tikėtina, kad aukščiau minėtu dviejų vienoje valstybėje įkurtų bendrovių susijungimo atveju naujos įmonės įkūrimas kitoje valstybėje narėje būtų leidžiamas, nes tokiu atveju į kitą valstybę būtų perkeliama įmonių buveinė, taigi, įvyktų bendrovių migracija Europos Sąjungos viduje, kas sudaro pasinaudojimą įsisteigimo laisve.¹²⁰ Su šia nuomone sutiktina, tačiau vien tas faktas, kad susijungiant įmonėms yra įgyvendinama įsisteigimo laisvė dar nereiškia, jog tokiam susijungimui automatiškai bus taikoma Kodifikuota direktyva.

Netaikant Kodifikuotos direktyvos tokioje situacijoje įmonės susidurtų su problema. Minėtas susijungimas nebūtų laikomas peržengiančiu vienos valstybės ribas, o po susijungimo naujai suformuotos įmonės įsteigimas kitoje valstybėje narėje būtų paprasčiausias įmonės registruotos buveinės perkėlimas į kitą valstybę. Nors Teisingumo

¹¹⁹ *Ibid.*, 118 str.

¹²⁰ PAPAPOULOS, T. The Magnitude of EU Fundamental Freedoms: Application of the Freedom of Establishment to the Cross-Border Mergers Directive. *European Business Law Review (Kluwer)*, 2012, vol. 23, p. 528 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2238600>.

Teismo praktika¹²¹ šią teisę taip pat yra patvirtinusi, Europos Sąjungos teisės aktai¹²², reglamentuojantys šį procesą, dar nėra priimti. Atsižvelgiant į tai, šio darbo autoriaus nuomone, Kodifikuotos direktyvos 118 straipsnio nuostata dėl Kodifikuotos direktyvos skyriaus, reglamentuojančio tarptautinius įmonių susijungimus, taikymo susijungimui, kai dvi vienos valstybės įmonės jungiasi ir suformuoja naują įmonę kitoje valstybėje narėje, turėtų būti tikslinama nurodant, kad aukščiau minėtas susijungimas taip pat laikomas tarptautiniu.

2.2.3. Trikampiai susijungimai

Trikampiai įmonių susijungimai yra specifinė, Kodifikuotoje direktyvoje neminima susijungimų rūšis. Trikampiai susijungimai yra dviejų rūšių: trikampiai susijungimai (angl. *forward triangular mergers*) arba atvirkštiniai trikampiai susijungimai (angl. *reverse triangular mergers*). Šie susijungimai nuo įprastinių įmonių susijungimų skiriasi tuo, jog prijungiamos įmonės akcininkai po susijungimo mainais už prijungiamos įmonės akcijas gauna ne įsigyjamos įmonės, bet jos motininės įmonės akcijas.

Vykdamas trikampį susijungimą bendrovė, kuri nori įsigyti kitą bendrovę, pirmiausia įkuria dukterinę įmonę. Po to motininė bendrovė perleidžia savo dukterinei bendrovei tam tikrą dalį savo akcijų bei, esant poreikiui, tam tikrą kiekį pinigų. Akcijos bei pinigai, perkelti į dukterinę įmonę, kuri be šio turto iš esmės yra tuščia kompanija (angl. *shell company*), yra skirti atsiskaityti su trikampio susijungimo metu prijungiamos įmonės akcininkais. Vykdamas susijungimą įsigyjama bendrovė prijungiama prie dukterinės bendrovės, o prijungiamos bendrovės akcininkai už savo turėtas prijungiamos bendrovės akcijas mainais gauna iš dukterinės bendrovės į ją perkeltas motininės bendrovės akcijas ir, priklausomai nuo trikampio susijungimo sąlygų, piniginę kompensaciją.¹²³ Žvelgdami į galutinę įmonių grupės struktūrą matytume, kad veiklą toliau tęsia motininė ir dukterinė bendrovės, o prijungtos bendrovės akcininkai tapo motininės bendrovės akcininkais.

¹²¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. spalio 25 d. sprendimas *Polbud - Wykonawstwo sp. z o.o.* C-106/16, ECLI:EU:C:2017:804.

¹²² Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo*. 2018 m. balandžio 25 d. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>.

¹²³ HOFFER, S. R.; OESTERLE, D. A. Tax-Free Reorganizations: The Evolution and Revolution of Triangular Mergers. *Northwestern University Law Review*, 2014, vol. 108, p. 1093-1094 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2269838>.

Vykdam atvirkštinį įmonių susijungimą taip pat yra sukuriama dukterinė bendrovė, tačiau skirtumas nuo anksčiau aprašyto trikampio susijungimo yra tas, kad po atvirkštinio trikampio susijungimo veiklą tęsia nebe dukterinė įmonė, bet įsigyjama bendrovė, prie kurios dukterinė įmonė yra prijungiama. Šiuo atveju dukterinė bendrovė prijungiama prie įsigyjamoms bendrovės ir motininė bendrovė tampa įsigyjamoms bendrovės akcininke. Tuomet kitų įsigyjamoms bendrovės akcininkų akcijos yra konvertuojamos į motininės bendrovės akcijas, o motininė bendrovė tampa vienintele įsigyjamoms bendrovės akcininke.¹²⁴

Kadangi trikampiai susijungimai neminimi Kodifikuotoje direktyvoje, jie nepatenka į Kodifikuotos direktyvos taikymo sritį. Todėl valstybės narės neturi pareigos nacionaliniais teisės aktais leisti įmonėms vykdyti tokius susijungimus. Štai, pavyzdžiui, Lietuvos teisės aktai nurodo, kad reorganizuojamų bendrovių akcijos turi būti keičiamos į po reorganizavimo veikiančių (naujai sukurtų arba tęsiančių veiklą) bendrovių akcijas.¹²⁵ Kadangi trikampio susijungimo metu prijungiamoms bendrovės akcijos keičiamos ne į veiklą tęsiančios, t. y., įsigyjančios, įmonės akcijas, o į po susijungimo veiklą tęsiančios bendrovės motininės įmonės akcijas, trikampio susijungimo vykdymas pažeistų minėtą įstatymo nuostatą. Taigi, Lietuvoje trikampiai įmonių susijungimai pagal galiojančius teisės aktus nėra galimi.

Nors Europos Sąjungos teisės aktai nenumato tokios bendrovių susijungimų rūšies, valstybėms narėms nėra draudžiama savo nacionaliniais įstatymais leisti vykdyti trikampių susijungimus. Dvi Europos Sąjungos narės – Suomija ir Nyderlandai – leidžia vykdyti trikampių susijungimus, o taip pat ir trikampių susijungimus, kurie peržengia vienos valstybės ribas.¹²⁶ Suomijos teisėje trikampis susijungimas apibrėžiamas kaip prijungimas, kurio metu ne įsigyjanti, o kita kompanija prijungiamoms bendrovės akcininkams išmoka kompensaciją už anuliuojamas prijungiamoms bendrovės akcijas.¹²⁷ Pagal Nyderlandų teisę, notariniam akte, patvirtinančiame įmonių susijungimą, gali būti numatyta, kad prijungiamoms ir veiklos kaip atskiras juridinis asmuo nebetęsiančios įmonės akcininkai vietoj to, kad būtų tapę pačios įsigyjančios įmonės akcininkais, taps įsigyjančios įmonės motininės bendrovės

¹²⁴ *Ibid.*, p. 1094.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 67 str. 1 d.

¹²⁶ Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive*: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission. 2013, p. 104 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

¹²⁷ *Ibid.*, p. 409.

akcininkais.¹²⁸ Šiuo atveju motininė bendrovė irgi yra laikoma susijungime dalyvaujančiu juridiniu asmeniu. Tiesa, trikampiai tarptautiniai susijungimai pagal Nyderlandų teisę galimi tik tuomet, kai tiek įsigyjanti bendrovė, tiek jos motininė bendrovė yra pagal Nyderlandų teisę veikiančios juridiniai asmenys, o kitos valstybės teisė, pagal kurią veikia bet kuri iš trikampių susijungimu įsigyjamų bendrovių, nedraudžia įmonių dalyvavimo tokio tipo susijungime.¹²⁹ Taigi, galima teigti, jog savo esme trikampių susijungimą atitinkančio teisinio instrumento nebuvimas kitų valstybių narių teisėje galimai stabdo tarptautinius trikampus susijungimus, o taip yra apribojama įsisteigimo konkrečioms bendrovėms palankiausiomis sąlygomis laisvė.

Trikampiai susijungimai gali pasitarnauti besijungiančioms bendrovėms keliais aspektais. Vienas iš privalumų, kuriuos suteikia įmonėms ši susijungimo rūšis – galimybė įvykdyti įmonių susijungimą be atskiro motininės bendrovės, tai yra, tos bendrovės, kuri realiai įsigyja kita bendrovę¹³⁰, visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimo.¹³¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo¹³² (toliau – ABI) 20 straipsnio 1 dalies 21 punkte nurodyta, kad visuotinis akcininkų susirinkimas turi išimtinę teisę, be kita ko, priimti sprendimą dėl bendrovės reorganizavimo ir patvirtinti reorganizavimo sąlygas.¹³³ Tačiau trikampių susijungimo atveju pati motininė bendrovė su jokia kita bendrove nesijungia. ABI 34 straipsnio 4 dalies 1 punkte nurodyta, kad valdyba priima sprendimus bendrovei tapti kitų juridinių asmenų steigėja, dalyve. Taigi, valdyba be atskiro akcininkų pritarimo turi teisę įsteigti trikampiui susijungimui reikalingą dukterinę įmonę. Dukterinės įmonės susijungimui su įsigyjama bendrove reikalingas šios įmonės akcininkų pritarimas, tačiau būtent motininė bendrovė, atstovaujama valdybos, yra vienintelė dukterinės bendrovės akcininkė. Taigi, vykdyti dukterinės bendrovės ir įsigyjamos įmonės susijungimą kliūčių nelieta.

¹²⁸ VAN GERVEN, D., *et al.* *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 1*. New York: Cambridge University Press, 2010, p. 229.

¹²⁹ *Ibid.*, 230 psl.

¹³⁰ Žiūrint iš teisinės pusės, įsigyjanti bendrovė, kuri tęsia veiklą po trikampių susijungimo, yra dukterinė įmonė. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad dukterinė įmonė yra įkuriama tik kaip susijungimo įrankis, realiu įgijėju ekonomine prasme turėtume laikyti motininę bendrovę.

¹³¹ HOFFER, S. R.; OESTERLE, D. A. Tax-Free Reorganizations: The Evolution and Revolution of Triangular Mergers. *Northwestern University Law Review*, 2014, vol. 108, p. 1096 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2269838>.

¹³² Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914.

¹³³ Atitinkamos nuostatos yra ir 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169, 93 str. 1 d.

Tam, kad būtų galima vykdyti trikampį susijungimą, reikalingas vienas papildomas žingsnis. Motininė bendrovė turi turėti dalį savo akcijų, kad jas galėtų perleisti steigiamai dukterinei įmonei bei vėliau panaudoti kaip atsiskaitymą su prijungiamos bendrovės akcininkais. Motininės bendrovės akcininkai turi duoti leidimą motininei bendrovei įsigyti savų akcijų.¹³⁴ Toks leidimas gali būti duodamas per eilinį visuotinį akcininkų susirinkimą. Tuomet bendrovei priėmus sprendimą vykdyti susijungimą akcininkams nebereikia organizuoti atskiro susirinkimo bei tvirtinti susijungimo sąlygų projekto.

Trikampio susijungimo schema, leidžianti susijungimą įvykdyti be atskiro akcininkų pritarimo, gali pasitarnauti didelėms, daug akcininkų turinčioms įmonėms, kuriose veikia stiprūs bei akcininkų pasitikėjimą turintys valdymo organai (vadovas, valdyba). Tiesa, trikampio susijungimų vykdymas be atskiro akcininkų pritarimo neskatina aktyvaus akcininkų įsitraukimo į įmonės valdymą, tačiau galimybė verslo sprendimus priimti greitai bendrovėms yra tikrai naudinga ir reikalinga.

Yra keletas kitų privalumų, kuriuos suteikia trikampio susijungimų vykdymas. Galima situacija, kai įsigyjama įmonė turi sudariusi sutarčių, kuriuose yra sąlygos, draudžiančios įmonei perleisti, net ir vykdant įmonių susijungimą, teises ir pareigas pagal tą sutartį kitiems juridiniams asmenims be išankstinio kitos sutarties šalies sutikimo (angl. *non-assignment clauses*) (toliau – Neperleidimo sąlygos)¹³⁵. Atvirkštinio trikampio susijungimo atveju įsigyjama bendrovė nenustoja egzistuoti kaip juridinis asmuo,¹³⁶ taigi, išlieka visų savo sudarytų sutarčių šalimi. Dėl šios priežasties įsigyjamos įmonės sutartyse esančios Neperleidimo sąlygos netampa kliūtimi be išankstinių kontrahentų sutikimų bei rizikos, kad šie sutikimai nebus gauti, vykdyti įmonių susijungimą.

Kitas privalumas, kurį suteikia atvirkštiniai trikampiai susijungimai, yra galimo techninio darbo vykdant susijungimo procedūrą sumažinimas. Įsigyjamos įmonės gali turėti daug ir įvairaus turto, pavyzdžiui, įvairių nekilnojamojo turto objektų, transporto priemonių, šaunamųjų ginklų, žemės ūkio technikos. Visų paminėtų turto rūšių nuosavybės bei kitos

¹³⁴ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169, 60 str. 1 d. a) p.

¹³⁵ STOYANOV, D. *The Contractual Prohibition on Assignment in Ukraine and Other Legislations in Central and Eastern Europe – A Call for Coherence*. 2017, p. 1 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2953700>.

¹³⁶ HOFFER, S. R.; OESTERLE, D. A. Tax-Free Reorganizations: The Evolution and Revolution of Triangular Mergers. *Northwestern University Law Review*, 2014, vol. 108, p. 1093 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2269838>.

teisės pagal teisės aktus privalo būti registruojamos.¹³⁷ Įprastinio bendrovių susijungimo atveju, kai įsigyjama bendrovė pasibaigia kaip juridinis asmuo, viso įsigytos bendrovės registruojamos turto savininku tampa veiklą po susijungimo tęsianti bendrovė. Todėl kiekvieno turto objekto nuosavybės teisę reikia perregistruoti atitinkamame registre. Vykdam atvirkštinį trikampį susijungimą prijungiama įmonė nepasibaigia kaip juridinis asmuo ir taip gali būti išvengiama techninio darbo perregistruojant nuosavybės teisę po susijungimo veiklą tęsiančios įmonės vardu.¹³⁸

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta aukščiau, manytina, kad trikampių susijungimų įtraukimas į Kodifikuotos direktyvos taikymo sritį būtų naudingas – įmonės gautų daugiau galimybių suteikiantį teisinį įrankį, kuris galėtų pagreitinti susijungimų vykdymą, sumažinti techninį darbą susijungimo procedūros metu arba netgi leisti vykdyti susijungimą, kuris dėl tam tikrų prijungiamos bendrovės sutartinių įsipareigojimų būtų daug sunkiau įvykdomas bei turėtų nepageidaujamas pasekmes (pvz., kai kurių sutarčių nutraukimas) arba netgi apskritai negalimas.

2.3. Tarptautinių įmonių susijungimų reguliavimas Europos Sąjungos teisėje

1957 metais pasirašytos Romos sutarties, kuria buvo įkurta Europos ekonominė bendrija, 220 straipsnis skelbė, kad valstybės narės turi pradėti derybas dėl, be kita ko, galimybės bendrovėms, veikiančioms pagal skirtingų valstybių narių teisę, vykdyti susijungimus.¹³⁹ Remdamiesi šia sutarties nuostata Europos ekonominės bendrijos įstatymų leidėjai bandė sureguliuoti tarptautinius įmonių susijungimus pasiūlydami Akcinių bendrovių tarptautinių susijungimų konvencijos projektą. Deja, ši konvencija niekada taip ir neįsigaliojo. Galiausiai, 1985 metais konvencijos projektas buvo pakeistas dešimtosios įmonių teisės direktyvos dėl tarptautinių įmonių susijungimų (toliau – Direktyva) projektu, pasiūlytu Europos Komisijos.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, 4.253 str. 1 d. ir 4.254 str.; Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu patvirtintos Motorinių transporto priemonių ir jų priekabų registravimo taisyklės (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 48-1683, 8 p.; Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467, 8 str. 1 d.

¹³⁸ HOFFER, S. R.; OESTERLE, D. A. Tax-Free Reorganizations: The Evolution and Revolution of Triangular Mergers. *Northwestern University Law Review*, 2014, vol. 108, p. 1096 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2269838>.

¹³⁹ 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartis, 220 str. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf.

Tarptautiniai įmonių susijungimai tapo Europos ekonominės bendrijos įmonių teisės harmonizavimo programos dalimi.¹⁴⁰

Nors direktyva, harmonizuojanti vienos valstybės viduje vykstančių ribotos atsakomybės bendrovių susijungimus buvo priimta dar 1978 metais,¹⁴¹ dėl direktyvos, harmonizuojančios analogišką įmonių restruktūrizavimo veiksmą, vykstantį tarp skirtingų valstybių narių įmonių, Europos Bendrijos valstybėms narėms nepavyko susitarti ilgą laiką. Europos Parlamentas taip pat atmetė 1985 metų Direktyvos projektą ir galiausiai Europos Komisija 2001 metais šio jau šešiolikos metų senumo projekto atsisakė.¹⁴² Po beveik dviejų dešimtmečių įstatymų leidėjų neveikimo tarptautinių įmonių susijungimų srityje buvo duotas naujas impulsas ir Europos Komisija 2003 metais remdamasi Įmonių teisės veiksmų planu pateikė naują Direktyvos projektą. Antrasis bandymas buvo sėkmingesnis ir, galų gale, 2005 metais Direktyva buvo priimta.¹⁴³

Priėmus Direktyvą Europos Sąjungoje labai padaugėjo vienos valstybės ribas peržengiančių jungimųsi. Laikotarpiu nuo 2008 m. iki 2012 m. vienos valstybės ribas peržengiančių jungimųsi skaičius išaugo 173 proc., kas parodė, kad Direktyvoje nustatyta procedūra gerokai sustiprino vienos valstybės ribas peržengiančių įmonių veiklą. Suinteresuoti subjektai (kaip antai advokatų kontoros, įmonių registrai ir profesinės sąjungos), apklausti atliekant 2013 m. tyrimą dėl direktyvos įgyvendinimo, pritarė naujosioms procedūroms bei tvarkos supaprastinimui ir nurodė, kad dėl suderintos sistemos sumažėjo sąnaudų ir sutrumpėjo terminai. Tačiau nepaisant bendro teigiamo Direktyvos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi įvertinimo, praktikoje išliko tam tikros problemos, dėl kurių galiojančios taisyklės nėra visiškai veiksmingos ir efektyvios.¹⁴⁴

¹⁴⁰ PAPADOPOULOS, T. The Magnitude of EU Fundamental Freedoms: Application of the Freedom of Establishment to the Cross-Border Mergers Directive. *European Business Law Review (Kluwer)*, 2012, vol. 23, p. 521 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2238600>.

¹⁴¹ 1978 m. spalio 9 d. Trečioji Tarybos direktyva 78/855/EEB pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalimi, dėl akcinių bendrovių jungimo. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 17, tomas 001, p. 42 – 49.

¹⁴² PAPADOPOULOS, T. The Magnitude of EU Fundamental Freedoms: Application of the Freedom of Establishment to the Cross-Border Mergers Directive. *European Business Law Review (Kluwer)*, 2012, vol. 23, p. 522 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2238600>.

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiama Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo*. 2018 m. balandžio 25 d., p. 5 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>.

2.3.1. Besijungiančių įmonių kreditorių apsauga

Kai kurių teisės tyrėjų teigimu, jungiantis įmonėms, kai jų jungimasis peržengia vienos valstybės ribas, kreditorių teisių apsauga labai svarbi tam, kad būtų įvykdytas sklandus, efektyvus ir skaidrus susijungimo procesas, kurio reikia norint lengviau pasinaudoti vieningos rinkos teikiamais privalumais.¹⁴⁵

Derinant Direktyvos tekstą galutiniuose svarstymuose nemažai dėmesio buvo skirta mažumos akcininkų ir darbuotojų teisėms. Tačiau to paties negalėtume pasakyti apie kreditorių apsaugą.¹⁴⁶ Šiuo metu galiojančioje Kodifikuotoje direktyvoje viso labo nurodyta, jog „valstybių narių teisės aktuose numatoma tinkama jungiamų bendrovių kreditorių, kurių reikalavimai yra ankstesni nei paskelbtas jungimo sąlygų projektas ir iki tokio paskelbimo nesibaigė kreditorių reikalavimų teisė, interesų apsauga.“¹⁴⁷ Taip pat nurodoma, kad tokiems kreditoriams turi būti suteiktos tinkamos apsaugos priemonės, kai dėl jungiamų bendrovių finansinės padėties šiems kreditoriams yra būtina apsauga ir kai tie kreditoriai tokios apsaugos dar neturi.¹⁴⁸ Atsižvelgiant į tai, kad ankstesnio valstybių narių nacionalinės teisės harmonizavimo kreditorių teisių apsaugos srityje taip pat iš esmės nebuvo,¹⁴⁹ lieka neaišku, kas yra tos „tinkamos apsaugos priemonės“. Akivaizdu tik viena – nustatyti šias apsaugos priemones palikta pačioms valstybėms narėms.

Natūralu, kad tokia Europos Sąjungos teisės aktų leidėjų suteikta „laisvė“ sąlygojo tai, jog kreditorių teisėtų interesų apsaugos priemonės ir sistemos valstybėse narėse yra nevienodos. Vienas iš esminių skirtumų – *ex ante* ir *ex post* sistemų taikymas. *Ex ante* sistemoje kreditorių teisėms apsauga suteikiama nuo to momento, kai yra viešai paskelbiamos susijungimo sąlygos.¹⁵⁰ Toks kreditorių apsaugos modelis sumažina riziką, kad

¹⁴⁵ OLTHOFF, T. P. H.; RAAIJMAKERS, G. T. M. J. Creditor Protection in Cross-Border Mergers; Unfinished Business. *Utrecht Law Review*, 2008, vol. 4, p. 39 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114802>.

¹⁴⁶ *Ibid.*, p. 34.

¹⁴⁷ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169, 99 str. 1 d.

¹⁴⁸ *Ibid.*, 99 str. 2 d.

¹⁴⁹ Tiek direktyva 78/855/EEB, tiek ją pakeitusi direktyva 2011/35/ES nepateikia jokių konkrečių kreditorių teisių apsaugos įmonių susijungimo metu mechanizmų, kuriuos valstybės narės turėtų inkorporuoti į savo nacionalinę teisę. Minėtose direktyvose naudojamos panašios frazės, kaip „vienoda kreditorių teisių apsauga“ ar analogiška direktyvoje (ES) 2017/1132 pateikiamai normai – „tinkama apsauga“.

¹⁵⁰ Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission*. 2013, p. 53 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

įmonių susijungimui bus daroma įtaka jau po to, kai jis įvyksta. Tačiau šios sistemos trūkumas yra tai, kad kreditorių naudojimas jų teisėmis prieš susijungimo procedūros užbaigimą gali prailginti visą susijungimo procedūrą bei nukelti pačio susijungimo įvykdymą.¹⁵¹

Ex ante kreditorių apsaugos sistema taikoma Nyderlanduose. Šioje valstybėje esančiai bendrovei dalyvaujant tarptautiniame susijungime, bendrovės kreditoriai gali pareikalauti tinkamų jų teisių apsaugos priemonių bei per vieną mėnesį nuo susijungimo sąlygų paskelbimo pareikšti prieštaravimą teisme tuo pagrindu, jog tinkamos kreditorių teisių apsaugos priemonės nebuvo suteiktos.¹⁵² Lietuvoje taip pat taikoma *ex ante* kreditorių apsaugos sistema. Tačiau konkretus terminas kreditoriams reikšti reikalavimus besijungiančiai įmonei nėra nurodytas – įstatyme įtvirtinta, kad bendrovės kreditoriai gali pateikti reikalavimus įmonei nuo susijungimo sąlygų paskelbimo dienos iki akcininkų susirinkimo, kurio metu bus priimamas sprendimas dėl susijungimo vykdymo, dienos.¹⁵³

Ex post sistemoje, priešingai nei *ex ante*, kreditoriai įgalinami ginti savo teises jau po to, kai įvyksta visuotinis besijungiančios įmonės akcininkų susirinkimas, kuriame akcininkai nusprendžia vykdyti įmonių susijungimą bei patvirtina jungimosi sąlygas. Terminu, kurio metu kreditoriams suteikiamos teisės užsitikrinti savo prievolių įvykdymą, pradžios data gali būti įvairi – nuo akcininkų sprendimo vykdyti susijungimą dienos iki tos dienos, kai susijungimas laikomas įvykusių.¹⁵⁴ Ši sistema yra naudinga bendrovėms tuo, jog kreditorių iniciatyva negali būti užvilkinamas susijungimo procesas. Iš kitos pusės, kreditorių apsaugos taikymas *ex post* sukuria netikrumą besijungiančioms įmonėms, nes įmonės nežino, kokia bus jų kreditorių pozicija susijungimo atžvilgiu ir kokių prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių tokie kreditoriai pareikalaus.¹⁵⁵ *Ex post* sistemą taiko Liuksemburgas – besijungiančios bendrovės kreditoriai turi dviejų mėnesių terminą, skaičiuojamą nuo

¹⁵¹ OLTHOFF, T. P. H.; RAAIJMAKERS, G. T. M. J. Creditor Protection in Cross-Border Mergers; Unfinished Business. *Utrecht Law Review*, 2008, vol. 4, p. 37 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114802>.

¹⁵² Dutch Civil Code. Book 2: Legal Persons, article 2:316 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook022.htm>.

¹⁵³ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, 66 str. 2 d.

¹⁵⁴ Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive*: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission. 2013, p. 53-54 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

¹⁵⁵ OLTHOFF, T. P. H.; RAAIJMAKERS, G. T. M. J. Creditor Protection in Cross-Border Mergers; Unfinished Business. *Utrecht Law Review*, 2008, vol. 4, p. 37-38 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114802>.

susijungimo patvirtinimo dokumentų paskelbimo, per kurį turi atitinkamam teismui pareikšti reikalavimą dėl adekvačių apsaugos priemonių nustatymo.¹⁵⁶ Ispanijoje kreditoriai turi vieno mėnesio terminą, prasidedantį nuo paskutinio paskelbimo apie sprendimą vykdyti susijungimą, per kurį gali paprieštarauti susijungimui. Esant prieštaravimui, susijungimo procedūra negali būti užbaigta, kol kreditoriams nepateikiamos tinkamos jų reikalavimų įvykdymo užtikrinimo priemonės.¹⁵⁷ Panaši kreditorių apsaugos sistema yra numatyta ir Europos Modeliniame Bendrovių Įstatyme.¹⁵⁸ Pagal šį įstatymą, nepriklausomam ekspertui nustačius, kad kreditorių teisės nėra pakankamai apsaugotos arba kad besijungiančių įmonių finansinė padėtis yra tokia, jog kreditoriams reikalingas jų reikalavimų įvykdymo užtikrinimas, kreditoriams skiriamas keturių savaitių terminas reikšti reikalavimus dėl adekvačių apsaugos priemonių suteikimo. Šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo to momento, kai visi registrai, kuriuose yra įregistruotos besijungiančios įmonės, paskelbia apie akcininkų sprendimų vykdyti susijungimą bei kitų reikalingų dokumentų gavimą.¹⁵⁹

Vykdamas įmonių, kurios yra įsteigtos valstybėse, taikančiose skirtingas kreditorių apsaugos sistemas, susijungimą, šių sistemų skirtumai, šio darbo autoriaus nuomone, galimai sudarytų kliūčių ar bent jau padarytų susijungimo procesą mažiau prognozuojamu. Laikotarpis, kurio metu bendrovės susidurtų su rizika, kad jų kreditoriai prieštarautų susijungimui bei pradės teisinius procesus dėl reikalavimų įvykdymo užtikrinimo, prasideda paskelbus susijungimo sąlygas bei gali tęstis gana ilgą laiko tarpą. Tokiu atveju įmonių susijungimas gali tapti sudėtingesniu, brangesniu ir daugiau laiko užimančiu procesu.

Kalbant apie kreditorių apsaugą natūraliai iškyla klausimas – kas gi laikoma kreditoriumi? Aiškus apibrėžimas, kas yra kreditorius, Kodifikuotoje direktyvoje nėra pateikiamas. Iš Kodifikuotos direktyvos 99 straipsnio nuostatų galime suprasti, kad kreditoriumi yra laikomas asmuo, kuris turi reikalavimą bendrovei, o tas reikalavimas yra atsiradęs anksčiau, negu buvo paskelbtas įmonių susijungimo sąlygų projektas ir iki susijungimo sąlygų projekto paskelbimo to reikalavimo teisė nėra pasibaigusi. Teisės mokslininkų teigimu, korporacija yra viso jos turto ir įsipareigojimų, kylančių iš bendrovės sudarytų sutarčių, visuma, todėl visi asmenys, kurie yra sudarę su besijungiančia įmone

¹⁵⁶ VAN GERVEN, D., *et al. Cross-Border Mergers in Europe. Volume 2.* New York: Cambridge University Press, 2011, p. 92.

¹⁵⁷ *Ibid.*, p. 175.

¹⁵⁸ European Model Companies Act Group. *European Model Companies Act. First edition, 2017* [interaktyvus; žiūrėta balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348>.

¹⁵⁹ *Ibid.*, 13.28 str.

vienokias ar kitokias sutartis, turi teisę naudotis kreditorių apsauga.¹⁶⁰ Tačiau vertinant minėtą Kodifikuotos direktyvos normą, šio darbo autoriaus nuomone, sąvoka „kreditorius“ turėtų būti suprantama pačia plačiausia prasme, tai yra, kaip apimanti bet kokį – iš sutarties, iš delikto, iš viešosios teisės pažeidimų – kylantį reikalavimą bendrovei.

Dar vienas paminėtinas aspektas – prijungiamos įmonės įsipareigojimų kreditoriams, kurie, vykdant įmonių susijungimą, pereina įsigyjančiai įmonei, apibrėžimas. Kodifikuotoje direktyvoje nurodyta, kad įsigyjančiai bendrovei pereina visi prijungiamos įmonės įsipareigojimai.¹⁶¹ Vertinant sistemiškai kartu su Kodifikuotos direktyvos 99 straipsnio nuostata, jog saugomi tie kreditoriai, kurių reikalavimai į įmonę atsirado iki susijungimo sąlygų projekto paskelbimo ir reikalavimų teisė šio projekto paskelbimo metu dar nebuvo pasibaigusi, būtų galima teigti, kad įsigyjančiai įmonei pereina visi reikalavimai, kuriuos patenkinti pareigą prijungiama bendrovė jau turėjo susijungimo sąlygų paskelbimo dieną. Tačiau gana nesena Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika šią išvadą paneigia.

Teisingumo Teismas 2015 m. kovo 5 d. priėmė sprendimą *Hipermercados* byloje.¹⁶² Šioje byloje buvo aiškinama sąvokos „įsipareigojimai“, vartojant šią sąvoką įmonių susijungimų kontekste, reikšmė. *Hipermercados* atveju Portugalijos darbo sąlygų priežiūros tarnyba skyrė baudą *Modelo Continente Hipermercados SA* (toliau – *Hipermercados*) už tam tikrus darbo teisės įstatymų pažeidimus. Šiuos pažeidimus padarė kita įmonė, kuri dar iki baudos už pažeidimus paskyrimo buvo prijungta prie *Hipermercados*.¹⁶³ Byloje kilo klausimas, ar direktyvos 2011/35¹⁶⁴ 19 straipsnio nuostata, kad įsigyjamoms bendrovėms turtas ir įsipareigojimai įsigyjančiai bendrovei bei tretiesiems asmenims pereina įsigyjančiai bendrovei, apima ir administracinės atsakomybės už prijungtos bendrovės iki susijungimo padarytus viešosios teisės pažeidimus perėjimą.¹⁶⁵

Melchior Wathelet, generalinio advokato *Hipermercados* byloje, teigimu, prijungimas reiškia, kad prijungiančioji bendrovė įsigyja visą prijungiamąją bendrovę, kartu ir jos praeitį.

¹⁶⁰ OLTHOFF, T. P. H.; RAAIJMAKERS, G. T. M. J. Creditor Protection in Cross-Border Mergers; Unfinished Business. *Utrecht Law Review*, 2008, vol. 4, p. 34 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114802>.

¹⁶¹ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE). OL, 2017, L 169, 119 str. 2 d.

¹⁶² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. kovo 5 d. sprendimas *Modelo Continente Hipermercados SA v Autoridade Para As Condições de Trabalho - Centro Local do Lis (ACT)* C-343/13, ECLI:EU:C:2015:146.

¹⁶³ *Ibid.*, p. 9-10.

¹⁶⁴ 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/35/ES dėl akcinių bendrovių jungimo (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE). OL, 2011, L 110.

¹⁶⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. kovo 5 d. sprendimas *Modelo Continente Hipermercados SA v Autoridade Para As Condições de Trabalho - Centro Local do Lis (ACT)* C-343/13, ECLI:EU:C:2015:146, p. 15.

Prijungimas yra prijungiamų bendrovių veiklos užbaigimas be likvidavimo procedūros, o tai reiškia visos prijungiamosios bendrovės perdavimą neišnykstant įsipareigojimams, kurie išnyktų likvidavimo atveju.¹⁶⁶ Generalinio advokato nuomone, esant tokiai plačiai direktyvos 2011/35 19 straipsnio formuluotei („įsipareigojimai įsigyjančiai bendrovei ir tretiesiems asmenims“), šiuo straipsniu aiškiai siekiama apimti visas įmanomas skolas, nepaisant jų kilmės ir civilinės, baudžiamosios ir kvazibaudžiamosios¹⁶⁷ atsakomybės pobūdžio, jeigu tik kalbama apie pačios prijungiamosios bendrovės atsakomybę ir jeigu ją galima išreikšti pinigais.¹⁶⁸ Galima suprasti, kad generalinis advokatas siūlo sąvoką „įsipareigojimai“ aiškinti plačiausia įmanoma prasme ne tik pagal įsipareigojimų rūšį, bet ir pagal jų atsiradimo momentą.

Teisingumo Teismas aiškindamas sąvoką „įsipareigojimai“ rėmėsi direktyvos 78/855¹⁶⁹ tikslo analize. Šios direktyvos preambulės trečiojoje dalyje paminėta, jog narių ir trečiųjų asmenų apsauga reikalauja akcinių bendrovių jungimą reglamentuojančių valstybių narių nacionalinės teisės aktų koordinacijos. Preambulėje taip pat deklaruojama, kad kreditoriai, įskaitant ir akcinės bendrovės obligacijų turėtojus, ir asmenys, turintys kitokius ieškinius besijungiančioms bendrovėms, privalo būti apsaugoti taip, kad bendrovių jungimas nepakenktų jų interesams.¹⁷⁰ Teisingumo Teismas teigė, kad sąvoka „tretieji asmenys“ yra platesnė, nei tik preambulės¹⁷¹ šeštojoje dalyje pavartota sąvoka¹⁷², nes toks kreditorių apibrėžimas buvo išskirtas tam, kad šiai kreditorių grupei būtų nustatytos papildomos apsaugos priemonės, įtvirtintos direktyvos¹⁷³ 13-15 straipsniuose. Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas pripažino, kad į direktyvos¹⁷⁴ apsaugos taikymo sritį bei į „kreditorių“ sąvoką patenka ir tie subjektai, kurie susijungimo dieną dar nelaikomi įmonių kreditoriais,

¹⁶⁶ Generalinio advokato Wathelet 2014 m. lapkričio 12 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *Modelo Continente Hipermercados SA v Autoridade Para As Condições de Trabalho - Centro Local do Lis (ACT)* C-343/13, ECLI:EU:C:2014:2366, p. 61.

¹⁶⁷ Turima omenyje administracinė atsakomybė.

¹⁶⁸ Generalinio advokato Wathelet 2014 m. lapkričio 12 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *Modelo Continente Hipermercados SA v Autoridade Para As Condições de Trabalho - Centro Local do Lis (ACT)* C-343/13, ECLI:EU:C:2014:2366, p. 49.

¹⁶⁹ 1978 m. spalio 9 d. Trečioji Tarybos direktyva 78/855/EEB pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalimi, dėl akcinių bendrovių jungimo. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 17, tomas 001, p. 42 – 49. Ši direktyva galiojo tuo metu, kai vyko byloje nagrinėjami įvykiai, todėl yra taikoma bylos situacijai.

¹⁷⁰ *Ibid.*, preambulės 6 pastr.

¹⁷¹ *Ibid.*

¹⁷² „<...> kreditoriai, įskaitant ir akcinės bendrovės obligacijų turėtojus, ir asmenys, turintys kitokius ieškinius besijungiančioms bendrovėms <...>“.

¹⁷³ 1978 m. spalio 9 d. Trečioji Tarybos direktyva 78/855/EEB pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalimi, dėl akcinių bendrovių jungimo. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 17, tomas 001, p. 42 – 49.

¹⁷⁴ *Ibid.*

tačiau gali tapti kreditoriais dėl iki susijungimo įvykusių juridinių faktų, pavyzdžiui, padarytų darbo teisės pažeidimų, kurie valdžios institucijų konstatuojami jau po susijungimo įgyvendinimo.¹⁷⁵

Europos Komisija 2018 m. balandžio 25 d. pateikė pasiūlymą dėl Kodifikuotos direktyvos pakeitimo, kuriuo iš dalies keičiamos nuostatos, be kita ko, dėl vienos valstybės ribas peržengiančio įmonių jungimo (toliau – pasiūlymas dėl direktyvos pakeitimo)¹⁷⁶. Pasiūlyme dėl direktyvos pakeitimo numatyta į Kodifikuotą direktyvą įtraukti naują 126b straipsnį, reglamentuosiantį besijungiančių bendrovių kreditorių apsaugos klausimus. 126b straipsnyje būtų numatyta, jog valstybės narės gali reikalauti, kad jungiamos bendrovės valdymo ar administravimo organas tarptautinio susijungimo sąlygų projekte pateiktą deklaraciją, kurioje būtų nurodyta tiksli bendrovės finansinė padėtis bei patvirtinimas, kad bendrovė nežino jokių priežasčių, dėl kurių po susijungimo bendrovė negalėtų įvykdyti savo įsipareigojimų. Tokia deklaracija turėtų būti parengiama likus ne mažiau kaip mėnesiui iki susijungimo sąlygų projekto paskelbimo dienos. Be to, 126b straipsnyje būtų numatytas reikalavimas valstybėms narėms užtikrinti, kad jungiamų bendrovių kreditoriai, kurie nėra patenkinti jungimo sąlygų projekte numatytais jų teisių apsaugos priemonėmis, galėtų kreiptis į atitinkamą administracinę ar teisminę instituciją dėl reikiamų apsaugos priemonių suteikimo per vieną mėnesį nuo susijungimo sąlygų paskelbimo dienos.¹⁷⁷

Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas (toliau – Teisės reikalų komitetas) pasiūlyme dėl direktyvos pakeitimo padarė tam tikrus šio straipsnio pakeitimus. Teisės reikalų komitetas terminą kreditoriams kreiptis į atitinkamą instituciją dėl reikiamų apsaugos priemonių suteikimo prailgino iki trijų mėnesių nuo susijungimo sąlygų projekto paskelbimo dienos, taip dar labiau apsaugodamas kreditorius. Tiesa, Teisės reikalų komitetas taip pat įvedė reikalavimą kreditoriams patikimai įrodyti, kad dėl tarptautinio susijungimo kyla grėsmė jų reikalavimų įvykdymui ir kreditoriai negavo iš jungiamų bendrovių tinkamų apsaugos priemonių.¹⁷⁸ Šio darbo autoriaus nuomone, toks reikalavimas nėra neproporcingas,

¹⁷⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. kovo 5 d. sprendimas *Modelo Continente Hipermercados SA v Autoridade Para As Condições de Trabalho - Centro Local do Lis (ACT)* C-343/13, ECLI:EU:C:2015:146, p. 32.

¹⁷⁶ Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo*. 2018 m. balandžio 25 d. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>.

¹⁷⁷ *Ibid.*, p. 67-68.

¹⁷⁸ Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. *Europos Komisijos pasiūlytas teisės akto projektas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio*

o prailgintas trijų mėnesių terminas yra optimalus tam, kad būtų apsaugoti kreditorių interesai ir nebūtų per daug uždelsta susijungimo procedūra.

Pasiūlymu dėl direktyvos pakeitimo taip pat siūloma keisti Kodifikuotos direktyvos 131 straipsnį patikslinant bendrovės turto ir įsipareigojimų, kurie susijungimo metu pereina įsigyjančiai bendrovei, apibrėžimą: „visas įsigyjamą bendrovės turtas ir įsipareigojimai, įskaitant visas sutartis, kreditus, teises ir pareigas, pereina įsigyjančiai bendrovei ir lieka galioti“.¹⁷⁹

Tokiais Kodifikuotos direktyvos pakeitimais, šio darbo autoriaus nuomone, Europos Sąjungos įstatymų leidėjai turėtų bent iš dalies išspręsti besijungiančių įmonių kreditorių teisių apsaugos problemas. Būsimuoju Kodifikuotos direktyvos 126b straipsniu būtų įtvirtinta *ex ante* kreditorių apsaugos sistema bei suvienodintas terminas – trys mėnesiai – kreditoriams kreipiantis į atitinkamą instituciją dėl jų reikalavimų įvykdymo užtikrinimo suteikimo. Tiesa, „kreditoriaus“ apibrėžimas pasiūlyme dėl direktyvos pakeitimo nebuvo nurodytas, o patikslintas „turto ir įsipareigojimų“ apibrėžimas galėtų būti tobulinamas (pavyzdžiui, nurodant, kad įsigyjančiai įmonei pereina ir vėliau atirasiančios prijungiamos įmonės teisės bei pareigos bei prijungiamos įmonės teisės ir pareigos vykstančiuose civiliniuose, administraciniuose ir kt. procesuose). Tačiau, šio darbo autoriaus nuomone, manytina, kad numatyti Kodifikuotos direktyvos pakeitimai sumažins neaiškumą dėl to, kokie įsipareigojimai įsigyjančiai bendrovei pereina, bei eliminuos įmonių netikrumą dėl kreditorių reikalavimų pateikimo įmonei tarptautinio susijungimo proceso metu.

2.3.2. Jungiamų įmonių mažumos akcininkų apsauga

Vykdam tarptautinį įmonių susijungimą neigiamai paveiktos gali būti ne tik kreditorių, bet ir kitos suinteresuotų asmenų dalies – mažumos akcininkų – teisės. Mažumos akcininkų apsauga yra svarbus dalykas įmonių teisėje, tačiau užtikrinti šią apsaugą gana sudėtinga. Taisyklė, pagal kurią bendrovės veiklos klausimai sprendžiami daugumos sprendimu, yra viena iš esminių efektyvaus bendrovės veiklos vykdymo sąlyga. Tačiau daugumos

pertvarkymo, jungimo ir skaidymo. Europos Parlamento pakeitimai. 2019 m. balandžio 10 d., p. 105 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0002-AM-340-340_LT.pdf?redirect>.

¹⁷⁹ Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo*. 2018 m. balandžio 25 d., p. 69 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>.

sprendimai turi būti tokie, kad būtų išlaikytas balansas tarp daugumos bei mažumos akcininkų teisių ir teisėtų interesų.¹⁸⁰ Neretai daugumos ir mažumos akcininkų interesai išsiskiria dėl objektyvių priežasčių ir ne visada lengva nustatyti, kurios akcininkų grupės interesai turėtų būti apginti pirmiau. Be to, akcininkai priima sprendimus, susijusius su trečiosiomis šalimis, kurių teisės taip pat turi būti saugomos. Jeigu mažumos akcininkų teisės pažeidusio sprendimo paskelbimas negaliojančiu būtų geriausia priemonė patiems akcininkams, trečiųjų šalių interesai, be abejonės, būtų pažeisti. Todėl pinigine kompensacija mažumos akcininkams dažnai laikoma antru geriausiu sprendimu.¹⁸¹

Kodifikuotoje direktyvoje nurodyta, kad sprendimas dėl susijungimo turi būti priimamas ne mažiau kaip dviejų trečdalių balsų, kuriuos suteikia akcijos arba atstovaujamo pasirašytojo kapitalo dalis, dauguma.¹⁸² Taigi, mažumos akcininkų grupę gali sudaryti net trečdalis bendrovės akcininkų, o tai tam tikrais atvejais gali būti didelis skaičius asmenų arba nemaža investuoto kapitalo suma. Kodifikuotoje direktyvoje nėra nuostatų, užtikrinančių realią būtent mažumos akcininkų apsaugą. Prerogatyva suregulmentuoti mažumos akcininkų apsaugos priemones palikta valstybėms narėms nurodant, kad „valstybė narė vienos valstybės ribas peržengiančiame jungimesi dalyvaujančių bendrovių, veikiančių pagal jos teisę, atžvilgiu gali priimti nuostatas, užtikrinančias tinkamą vienos valstybės ribas peržengiančiam jungimuisi prieštaraujančių narių mažumos apsaugą“¹⁸³. Taigi, Kodifikuota direktyva net neįtvirtina pareigos valstybėms narėms nustatyti mažumos akcininkų teisių apsaugą tarptautinio susijungimo metu.

Mažumos akcininkų apsauga yra būtina, kadangi po tarptautinio įmonių susijungimo prijungiamos bendrovės akcininkai tampa akcininkais bendrovės, veikiančios pagal kitos valstybės narės teisę, kas gali neigiamai paveikti jų teises, o galbūt ir apsunkinti galimybes dalyvauti užsienyje veikiančios bendrovės valdyme. Taip pat, mažumos akcininkų, nenorinčių būti po susijungimo veiklą tęsiančios bendrovės akcininkais, galimybės parduoti akcijas už rinkos kainą, atitinkančią jų turėtų po susijungimo pasibaigusios bendrovės akcijų

¹⁸⁰ GEENS, K.; WYCKAERT, M. Cross-Border Mergers and Minority Protection: An Open-Ended Harmonization. *Utrecht Law Review*, 2008, vol. 4, p. 40 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114784>.

¹⁸¹ *Ibid.*

¹⁸² 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169, 93 str. 1 d.

¹⁸³ *Ibid.*, 121 str. 2 d.

kainą, gali būti apribotos (jeigu galimybė parduoti akcijas apskritai egzistuoja).¹⁸⁴ Be to, situacija, kai mažumos akcininkų apsauga nepakankamai užtikrinta ir mažumos akcininkai atsiduria nepalankioje padėtyje, gali daryti neigiamą poveikį investicijoms į daugumos bei įmonės kontrolės nesuteikiančius bendrovių akcijų paketus.¹⁸⁵

Nors Kodifikuota direktyva numato valstybėms narėms tik teisę, bet ne pareigą nustatyti atitinkamus mažumos akcininkų teisių apsaugos mechanizmus, Europos Sąjungos valstybių narių tarpe naudojimasis šia teise gana paplitęs. Tik šešios valstybės savo nacionalinėje teisėje neturi nuostatų, papildomai saugančių mažumos akcininkus, tačiau tarp šių valstybių yra ir Lietuva. Nei ABĮ, nei Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas¹⁸⁶ nenumato jokių specialių mažumos akcininkų apsaugos priemonių. Kitos penkios valstybės, nesuteikiančios mažumos dalyviams papildomos apsaugos, yra Belgija, Vengrija, Liuksemburgas, Norvegija¹⁸⁷ ir Švedija.¹⁸⁸

Nors daugumoje valstybių narių yra įteisinti mažumos akcininkų apsaugos mechanizmai, jie yra gana skirtingi – akcininkų apsaugos apimtis bei apsaugos priemonės valstybėse narėse nėra vienodos. Nyderlanduose akcininkai, visuotiniame akcininkų susirinkime balsavę prieš susijungimą, turi teisę į piniginę kompensaciją, jeigu reikalavimą gauti kompensaciją pareiškia per vieną mėnesį nuo dienos, kurią įvyko visuotinis akcininkų susirinkimas, priėmęs sprendimą dalyvauti tarptautiniame įmonių susijungime. Tačiau tokią teisę akcininkai turi tik tuo atveju, kai susijungime dalyvaujanti Nyderlandų įmonė yra prijungiama ir nebetęsia veiklos kaip juridinis asmuo, kadangi kompensacija yra suteikiama dėl to, jog pasikeitus įmonei taikytinai teisei akcininkas gali prarasti tam tikras teises, kurias

¹⁸⁴ SCHMIDT, J. *Cross-border mergers and divisions, transfers of seat: Is there a need to legislate?: study of the European Parliament Directorate General for Internal Policies, Policy Department C for the Committee on Legal Affairs*. 2016, p. 20 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2016\)556960](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2016)556960)>.

¹⁸⁵ Ex-Post Impact Assessment Unit. *Ex-post analysis of the EU framework in the area of cross-border mergers and divisions*: European Implementation Assessment. 2016, p. 43 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/593796/EPRS_STU\(2016\)593796_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/593796/EPRS_STU(2016)593796_EN.pdf)>.

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 140-5747.

¹⁸⁷ Norvegija nėra Europos Sąjungos narė, tačiau yra Europos ekonominės erdvės narė ir yra į savo nacionalinę teisę perkėlus ES teisės aktų, reglamentuojančių tarptautinius įmonių susijungimus, nuostatas. Plačiau apie tai rašoma šio rašto darbo 2.4. skyriuje.

¹⁸⁸ Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive*: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission. 2013, p. 118 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

turėjo pagal Nyderlandų įmonių teisę.¹⁸⁹ Pagal Estijos teisę gauti kompensaciją už parduodamas akcijas taip pat turi akcininkai, kurie nesutiko su sprendimu vykdyti susijungimą. Tačiau Estijoje, skirtingai nei Nyderlanduose, terminas pareikšti reikalavimą dėl kompensacijos išmokėjimo yra du mėnesiai ir skaičiuoti pradedamas ne nuo visuotinio akcininkų susirinkimo, priėmusio sprendimą dalyvauti susijungime, dienos, o nuo tos dienos, kurią buvo užbaigta visa susijungimo procedūra. Reikalavimas išpirkti akcijas ir už jas išmokėti kompensaciją reiškiamas pačiai įsigyjančiai įmonei, o kompensacijos dydis turi būti lygus tai sumai pinigų, kurią akcininkas būtų gavęs paskirstant liekantį turtą, jei prijungta įmonė akcininkų sprendimo dalyvauti susijungime dieną būtų buvusi likviduota.¹⁹⁰ Austrijoje mažumos akcininkai, neskaitant teisės į kompensaciją, taip pat turi ir teisę kreiptis į teismą su prašymu patikrinti, ar nustatytas prijungiamos ir įsigyjančios bendrovių akcijų keitimo santykis yra teisingas. Teismui nustačius, kad akcijų keitimo santykis nėra teisingas, jis gali būti keičiamas.¹⁹¹ Italijos teisės aktuose taip pat numatyta mažumos akcininkų teisė į kompensaciją, kai tarptautinio įmonių susijungimo metu bendrovės buveinė persikelia į kitą valstybę ir keičiasi įmonei taikytina teisė.¹⁹² Teisė į kompensaciją už perleidžiamas akcijas akcininkams, visuotiniame akcininkų susirinkime prieštaravusiems susijungimui, bei šia teise pasinaudoti skirtas keturių savaičių terminas, skaičiuoti pradedamas nuo visuotinio akcininkų susirinkimo, kuriame priimamas sprendimas dėl tarptautinio susijungimo vykdymo, numatyti ir Europos Modeliniame Bendrovių Įstatyme.¹⁹³

Taigi, teisė gauti piniginę kompensaciją mainais į perleidžiamas akcijas valstybėse narėse yra gana įprasta¹⁹⁴, tačiau laikotarpis, kada akcininkai gali pasinaudoti teise į kompensaciją – prieš ar po susijungimo – taip pat tokio laikotarpio trukmė valstybėse narėse nėra vienodos. Atsižvelgiant į tai bei į kai kurių valstybių mažumos akcininkams suteikiamas

¹⁸⁹ VAN GERVEN, D., *et al.* *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 1*. New York: Cambridge University Press, 2010, p. 245.

¹⁹⁰ *Ibid.*, p. 193.

¹⁹¹ *Ibid.*, p. 97.

¹⁹² VENTORUZZO, M. Cross-Border Mergers, Change of Applicable Corporate Laws and Protection of Dissenting Shareholders: Withdrawal Rights Under Italian Law. *European Company and Financial Law Review*. 2007, vol. 4, p. 12 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=960579>.

¹⁹³ European Model Companies Act Group. *European Model Companies Act. First edition, 2017*. 13.30 str. [interaktyvus; žiūrėta balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348>.

¹⁹⁴ SCHMIDT, J. *Cross-border mergers and divisions, transfers of seat: Is there a need to legislate?: study of the European Parliament Directorate General for Internal Policies, Policy Department C for the Committee on Legal Affairs*. 2016, p. 20 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2016\)556960](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2016)556960)>.

papildomas teises¹⁹⁵ manytina, kad esami nacionalinio valstybių narių reguliavimo skirtumai įneša neaiškumo, sukuria nelygybę tarp skirtingų įmonių akcininkų bei gali tapti kliūtimi sprendimo vykdyti tarptautinį įmonių susijungimą priėmimui.

Dar vienas neatsakytas klausimas – kurios bendrovės – tik prijungiamos ar ir įsigyjančios – mažumos akcininkams turi būti taikoma apsauga?¹⁹⁶ Ne vienoje valstybėje narėje¹⁹⁷ ši apsauga taikoma tik prijungiamos įmonės akcininkams, nes kompensacija siejama su bendrovei taikytinos teisės pasikeitimu, kas gali padaryti neigiamą įtaką akcininkų teisėms. Tačiau susijungimu gali būti nepatenkinti ir įsigyjančios bendrovės mažumos akcininkai. Šio darbo autoriaus nuomone, kontrolės pasikeitimas, jeigu prijungiama kompanija yra didelės vertės ir jos akcininkams mainais į anuluojamas prijungiamos bendrovės akcijas išleidžiamas didelis kiekis naujų įsigyjančios bendrovės akcijų, galimi veiklos, kuria užsiima įmonė, pasikeitimai, turimų akcijų procentinės dalies sumažėjimas, kuris pagal nacionalinę teisę gali lemti tam tikrų akcininkų teisių praradimą – galimos priežastys, dėl kurių mažumos akcininkams galėtų būti suteikta galimybė palikti įsigyjančią įmonę parduodant savo akcijas bei gaunant kompensaciją už jas.

Be abejo, klausimas dėl to, kurios įmonės akcininkams turėtų būti suteikta apsauga, aktualus ir pačioms besijungiančioms įmonėms. Kompensaciją gali tekti mokėti mažumos akcininkams, kurie turi trečdalį įmonės akcijų. Tačiau yra nemažas skirtumas, ar kompensaciją reikės mokėti vienos, ar abiejų įmonių akcininkams.¹⁹⁸ Pastaruoju atveju susijungimas gali tapti per brangus ir dėl to apskritai nebeįvykti. Šio darbo autoriaus nuomone, galimas tokios problemos sprendimas būtų reikalavimas, jog sprendimas vykdyti tarptautinį įmonių susijungimą visuotiniame akcininkų susirinkime būtų priimamas trijų ketvirtųjų susirinkime dalyvaujančių akcininkų turimų bendrovės akcijų suteikiamų balsų dauguma. Tokiu atveju mažumos akcininkai nuosavybės teise turėtų daugiausiai ketvirtadalį bendrovės akcijų, atitinkamai ir galimų kompensacijų suma šiems akcininkams būtų mažesnė. Dalis valstybių narių, pavyzdžiui, Vokietija, Belgija ar Čekija, reikalavimą

¹⁹⁵ Pavyzdžiui, teisę kreiptis į atitinkamą instituciją dėl akcijų keitimo santykio nustatymo, jeigu, akcininko nuomone, toks santykis nėra teisingas.

¹⁹⁶ GEENS, K.; WYCKAERT, M. Cross-Border Mergers and Minority Protection: An Open-Ended Harmonization. *Utrecht Law Review*, 2008, vol. 4, p. 49 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114784>.

¹⁹⁷ Pavyzdžiui, anksčiau minėtos Nyderlandai bei Italija.

¹⁹⁸ GEENS, K.; WYCKAERT, M. Cross-Border Mergers and Minority Protection: An Open-Ended Harmonization. *Utrecht Law Review*, 2008, vol. 4, p. 48 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114784>.

sprendimą dėl tarptautinio įmonių susijungimo priimti trijų ketvirtųjų dauguma yra įtvirtinusios savo nacionaliniuose teisės aktuose.¹⁹⁹

Kai kurių teisės tyrėjų nuomone, dėka esamų nacionalinės teisės nuostatų ir Kodifikuotos direktyvos nuostatos, leidžiančios valstybėms narėms nustatyti mažumos akcininkų apsaugos mechanizmus, mažumos akcininkų apsauga neturėtų būti harmonizuojama daugiau, nei yra dabar.²⁰⁰ Tačiau šie mokslininkai tokią išvadą daro remdamiesi nevienareikšmiškais tyrimų ir apklausų rezultatais bei teigia, kad mažumos akcininkų apsauga turėtų būti pasiekta kitais negu pilna ar dalinė harmonizacija instrumentais, pavyzdžiui, skaidrumo didinimu bei informacijos platformų, kuriose būtų kaupiami visų valstybių narių teisės aktai, reglamentuojantys mažumos akcininkų apsaugos mechanizmus, kūrimu.²⁰¹

Šio darbo autoriaus nuomone, bent dalinė harmonizacija, suvienodinant apsaugos taikymo laikotarpio ilgį ir jo taikymo pradžią tam, kad būtų išvengta susijungimo procedūros užbaigimo atidėliojimo, yra būtina. Tokia harmonizacija įneštų daugiau tikrumo įmonėms, jei visų besijungiančių įmonių akcininkai, nesutinkantys su susijungimo vykdymu, reikalavimams pareikšti turėtų vienodo ilgio terminą, pradedamą skaičiuoti tuo pačiu metu. Ne visos valstybės narės suteikia mažumos akcininkams teisę gauti papildomą kompensaciją, jeigu, akcininkų nuomone, besijungiančių bendrovių akcijų keitimo santykis yra neadekvatus. Šio darbo autoriaus nuomone, optimalus variantas būtų suteikti ir šį apsaugos mechanizmą, kadangi ne visais atvejais mažumos akcininkai tikrai nori palikti įmonę. Tiesa, papildomų išmokų mokėjimas, kaip ir susijungimui nepritarusių akcininkų akcijų išpirkimo atveju, didina susijungimo kaštus. Šios problemos logiškas sprendimas būtų galimybė akcininkams išleisti papildomų akcijų.²⁰² Šio darbo autoriaus nuomone, toks sprendimas būtų ypač naudingas tais atvejais, kai akcininkai nepritaria susijungimui būtent dėl to, jog po susijungimo jų turima įmonės akcijų dalis sumažės bei dėl to bus prarandamos tam tikros teisės įmonės valdyme.

¹⁹⁹ VAN GERVEN, D., et al. *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 1*. New York: Cambridge University Press, 2010, p. 202, p. 111, p. 158.

²⁰⁰ ALAVI, H.; KHAMICHONAK, T. European Provisions for the Protection of Dissenting Shareholders within the Framework of Cross-Border Mergers. *Romanian Journal of European Affairs*, 2016, vol. 16, p. 83 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2836461>.

²⁰¹ *Ibid.*, p. 83-84.

²⁰² SCHMIDT, J. *Cross-border mergers and divisions, transfers of seat: Is there a need to legislate?: study of the European Parliament Directorate General for Internal Policies, Policy Department C for the Committee on Legal Affairs*. 2016, p. 20 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2016\)556960](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2016)556960)>.

Aukščiau išdėstyta autoriaus nuomonę iš dalies patvirtina Europos Sąjungos teisės aktų leidėjai. Pasiūlyme dėl direktyvos pakeitimo numatyta į Kodifikuotą direktyvą įtraukti naują 126a straipsnį, reglamentuosiantį bendrovių narių apsaugą. Šiame straipsnyje numatoma valstybių narių pareiga užtikrinti, kad už tarptautinio susijungimo vykdymą nebalsavę akcininkai turėtų teisę perleisti savo turimas susijungime dalyvaujančios bendrovės akcijas bei už jas gauti kompensaciją iš įsigyjančios bendrovės, kitų bendrovės akcininkų arba trečiųjų asmenų. Būsima 126a straipsniu taip pat nustatomas momentas, iki kurio akcininkai privalo pasinaudoti teise į kompensaciją bei maksimalus terminas, iki kada kompensacija turi būti išmokėta.²⁰³

Teisės reikalų komitetas pasiūlyme dėl direktyvos pakeitimo padarė šio straipsnio pakeitimus, pagal kuriuos teisė į kompensaciją suteikiama ne nebalsavusiems už susijungimą, kaip buvo nurodyta Europos Komisijos pateiktame pasiūlymo dėl direktyvos pakeitimo variante, tačiau balsavusiems prieš susijungimą, tai yra, aiškiai savo nesutikimą su tarptautinio susijungimo vykdymu išreiškusiems akcininkams. Teisės reikalų komitetas pakeitimuose taip pat nurodė, kad kompensacija akcininkams priklausytų tuo atveju, jeigu po susijungimo akcininkai gautų akcijas įmonės, kuriai taikoma kitos valstybės narės teisė. Tačiau po pakeitimų neliko nuostatos, nustatančios, kurie asmenys turi pareigą iš susijungimui prieštaravusių akcininkų išpirkti jų akcijas bei išmokėti kompensaciją.²⁰⁴ Manytina, kad tokia pareiga pirmiausia kyla bendrovei, kuri tęsia veiklą po susijungimo. Tačiau tokiu atveju, jeigu susijungimui prieštarauja didelė dalis mažumos akcininkų, bendrovei išperkant jų akcijas gali būti pažeidžiamos taisyklės, reglamentuojančios bendrovės savų akcijų įsigijimą²⁰⁵. Esant šių taisyklių pažeidimui, pareiga išpirkti akcijas bei sumokėti kompensaciją, manytina, pereitų likusiems jungiamų bendrovių akcininkams arba tretiesiems asmenims. Galimai dėl to, kad būtų lengviau išspręsti klausimą dėl kompensacijos išmokančių subjektų, pasiūlyme dėl direktyvos pakeitimo nurodytą vieno mėnesio terminą kompensacijai išmokėti, skaičiuojamą nuo susijungimo užbaigimo momento, Teisės reikalų

²⁰³ Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo*. 2018 m. balandžio 25 d., p. 66 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>.

²⁰⁴ Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. *Europos Komisijos pasiūlytas teisės akto projektas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo. Europos Parlamento pakeitimai*. 2019 m. balandžio 10 d., p. 101-105 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <
http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0002-AM-340-340_LT.pdf?redirect>.

²⁰⁵ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169, 60 str.

komitetas prailgino iki dviejų mėnesių.²⁰⁶ Suteikiant ilgesnį terminą, šio darbo autoriaus nuomone, būtų palengvinta bendrovės bei jos akcininkų padėtis sprendžiant klausimą dėl kompensacijų susijungimui prieštaravusiems akcininkams išmokėjimo.

Be teisės perleisti turimas akcijas mainais į kompensaciją, akcininkams taip pat būtų suteikiama ir teisė ginčyti akcijų keitimo santykį bei, teismui nustačius, kad santykis buvo apskaičiuotas netinkamai, gauti papildomą kompensaciją.²⁰⁷

Tokio lygio harmonizacija, šio darbo autoriaus nuomone, išspręstų bemaž visas iki šiol egzistavusias mažumos akcininkų teisių apsaugos problemas. Pasiūlymu dėl direktyvos pakeitimo, įskaitant Teisės reikalų komiteto atliktus pakeitimus, nustatoma valstybių narių pareiga įtvirtinti nacionalinėje teisėje normas, suteikiančias apsaugą akcininkams, nesutikusiems su tarptautinio įmonių susijungimo vykdymu, suvienodinami apsaugos taikymo terminai bei nustatomos konkrečios apsaugos priemonės – kompensacija perleidžiant akcijas bei galimybė atitinkamoje institucijoje ginčyti akcijų keitimo santykį, jei jis, akcininkų nuomone nėra teisingas, tačiau akcininkai perleisti akcijų bei palikti jungiamos bendrovės nenori.

2.3.3. Viešųjų ir privačiųjų ribotos civilinės atsakomybės bendrovių susijungimai

Kodifikuotoje direktyvoje numatyta, kad tarptautiniame įmonių susijungime gali dalyvauti tik tokių tipų bendrovės, kurios pagal atitinkamos valstybės narės teisės aktus turi teisę dalyvauti vienos valstybės viduje vykstančiame įmonių susijungime.²⁰⁸ Ši nuostata atspindi vieną iš Europos Sąjungos tikslų – ja siekiama vienodo valstybių narių teisės taikymo tiek tos valstybės nacionaliniams subjektams, tiek ir kitų valstybių narių įmonėms bei piliečiams. Ši nuostata taip pat užtikrina, kad valstybės narės įmonė galėtų vykdyti tarptautinį įmonių

²⁰⁶ Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. *Europos Komisijos pasiūlytas teisės akto projektas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo. Europos Parlamento pakeitimai*. 2019 m. balandžio 10 d., p. 103 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0002-AM-340-340_LT.pdf?redirect>.

²⁰⁷ Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo*. 2018 m. balandžio 25 d., p. 66-67 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>.

²⁰⁸ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169, 121 str. 1 d. a) p.

susijungimą tokiomis pat sąlygomis, kaip ji galėtų vykdyti susijungimą, neperžengiantį vienos valstybės ribų.

ABĮ 61 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad reorganizavime gali dalyvauti tik tos pačios teisinės formos bendrovės. Juridinių asmenų registro nuostatuose²⁰⁹ yra išvardintos visos galimos Lietuvos Respublikoje registruotų įmonių teisinės formos.²¹⁰ Akcinė bendrovė ir uždaroji akcinė bendrovė šiame sąraše yra paminėtos skirtinguose punktuose, kas reiškia, kad tai yra dvi skirtingos juridinių asmenų teisinės formos. Atsižvelgiant į pirmiau minėtą ABĮ 61 straipsnio 3 dalies nuostatą akivaizdu, kad Lietuvoje uždaroji akcinė bendrovė (privati ribotos atsakomybės bendrovė) su akcine bendrove (viešąja ribotos atsakomybės bendrove) jungtis negali. Taigi, ir tarptautinio įmonių susijungimo atveju Lietuvos bendrovė negalėtų susijungti su pagal kitos valstybės narės teisės aktus kitą teisinę formą atitinkančia bendrove.

Žiūrint į kitų valstybių narių nacionalinę teisę reikia pažymėti, kad vos keturios valstybės – Lietuva, Čekija, Nyderlandai ir Islandija²¹¹ – savo nacionalinėje teisėje turi tokį apribojimą.²¹² Visose kitose valstybėse narėse tokio pobūdžio susijungimai yra leidžiami.

Kyla klausimas – ar toks apribojimas, įtvirtintas keturių valstybių narių, tarp jų ir Lietuvos, nacionalinėje teisėje, suderinamas su itin plačiai suprantama įsisteigimo laisve? Teigiama, kad įsisteigimo laisvė yra suprantama ne tik kaip užsienio valstybių asmenų diskriminacijos draudimas, bet ir kaip bet kokių įsisteigimo kitose valstybėse narėse apribojimų draudimas.²¹³ Įsisteigimo laisvė remtis galima tais atvejais, kai užsienio piliečiams ar įmonėms užkraunama didesnė našta, pavyzdžiui, kaštų pavidalu, norint įsisteigti kitoje valstybėje narėje. Tačiau šis apribojimų draudimas turėtų būti taikomas taip pat ir toms teisės normoms, kurios, nors ir nediskriminuoja užsienio subjektų, tačiau sukuria bet kokio pobūdžio įsisteigimo apribojimus tos pačios valstybės įmonėms ar piliečiams.²¹⁴ Atsižvelgiant į šį aiškinimą minėtas ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi apribojimas laikytinas ribojančiu įsisteigimo laisvę.

²⁰⁹ Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu patvirtinti Juridinių asmenų registro nuostatai (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 107-4810.

²¹⁰ *Ibid.*, 16-17 p.

²¹¹ Islandija nėra Europos Sąjungos narė, tačiau yra Europos ekonominės erdvės narė ir yra į savo nacionalinę teisę perkėlusį ES teisės aktų, reglamentuojančių tarptautinius įmonių susijungimus, nuostatas. Plačiau apie tai rašoma šio rašto darbo 2.4. skyriuje.

²¹² Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission*. 2013, p. 81 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

²¹³ GRUNDMANN, S. *European Company Law. Organization, Finance and Capital markets: 2nd edition*. Cambridge: Intersentia, 2012, p. 138.

²¹⁴ *Ibid.*, p. 138-139.

Priežastis, kodėl draudimas susijungti viešosioms ir privačioms ribotos atsakomybės bendrovėms daro įtaką įsisteigimo laisvei, yra paprasta. Galima išnagrinėti pavyzdį: bendrovė nori susijungti su kita bendrove, įsteigta pagal valstybės, taikančios minėtą apribojimą, teisę, ir jų teisinės formos nesutampa (viena ribotos atsakomybės bendrovė yra viešoji, kita – privati). Pagal antrosios valstybės narės teisę toks susijungimas negalimas, todėl viena iš įmonių turi būti pertvarkyta į teisinę formą, atitinkančią kitos susijungime dalyvausiančios bendrovės teisinę formą. Toks pertvarkymas tampa papildoma procedūrine našta, kuri užima laiko bei padidina susijungimo kaštus²¹⁵, kas, be abejonės, nors ir nepadaro neįmanomu, bet apsunkina pasinaudojimą įsisteigimo laisve.

Tyrimų duomenimis, per laikotarpį nuo 2013 metų Europos ekonominėje erdvėje buvo vykdyta gana daug tarptautinių įmonių susijungimų, kai jungėsi skirtingų teisinių formų bendrovės. Susijungimai, kuriuose jungėsi viešosios ir privačiosios ribotos atsakomybės bendrovės, pagal tyrimų duomenis²¹⁶ sudaro bemaž ketvirtadalį Europos ekonominėje erdvėje vykusių tarptautinių įmonių susijungimų²¹⁷. Taigi, praktika rodo, kad skirtingų teisinių formų susijungimai yra gana dažnas reiškinys. Todėl apribojimo jungtis viešosioms ir privačiosioms ribotos atsakomybės bendrovėms valstybių narių nacionalinėje teisėje panaikinimas, be abejo, suteiktų daugiau galimybių naudotis įsisteigimo laisve.

Pasiūlymu dėl direktyvos pakeitimo Europos Komisija siūlo iš Kodifikuotos direktyvos išbraukti 121 straipsnio 1 dalies a) punktą, nurodantį, jog tarptautiniai įmonių susijungimai galimi tik tarp tokių tipų įmonių, tarp kurių galima vykdyti susijungimus pagal nacionalinę atitinkamų valstybių narių teisę.²¹⁸ Nors šios nuostatos išbraukimas neįtvirtina reikalavimo valstybėms narėms leisti vykdyti viešųjų ir privačiųjų ribotos atsakomybės bendrovių susijungimus, sistemiškai vertinant Kodifikuotą direktyvą manytina, kad priėmus

²¹⁵ Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive*: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission. 2013, p. 81 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

²¹⁶ BIERMEYER, T., MEYER, M. *Cross-border Corporate Mobility in the EU. Empirical Findings 2018*. 2018, p. 11 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3253048.

²¹⁷ Minėtas tyrimas apėmė 12 Europos ekonominės erdvės valstybių, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad daugumoje valstybių narių skirtingų teisinių formų ribotos atsakomybės bendrovių susijungimai yra leidžiami, tikėtina, kad net ir vertinant visų Europos ekonominės erdvės valstybių narių duomenis skirtingų teisinių formų ribotos atsakomybės bendrovių susijungimų skaičius išliktų didelis.

²¹⁸ Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo*. 2018 m. balandžio 25 d., p. 61 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>.

siūlomus direktyvos²¹⁹ pakeitimus visose valstybėse narėse skirtingų teisinių formų ribotos atsakomybės bendrovių susijungimai bus galimi.

2.4. Tarptautiniai įmonių susijungimai, peržengiantys Europos Sąjungos ribas

Kodifikuotoje direktyvoje nurodyta, kad šios direktyvos skyrius, reglamentuojantis tarptautinius įmonių susijungimus, taikomas susijungimams bendrovių, kurios yra įsteigtos pagal valstybės narės teisę ir kurių registruota buveinė, centrinė administracija arba pagrindinė verslo vieta yra Sąjungoje.²²⁰ Taigi, Kodifikuota direktyva reikalauja iš valstybių narių skyriaus dėl tarptautinių įmonių susijungimų nustatytus reikalavimus taikyti tik tiems tarptautiniams įmonių susijungimams, kurie vyksta Europos Sąjungos viduje. Natūraliai kyla klausimas, ar tokiu reguliavimu buvo siekta izoliuoti Europą nuo likusio pasaulio įmonių bei nuo investicijų iš svetur? Atsakymas į šį klausimą greičiausiai būtų neigiamas. Europos Sąjungos institucijos leidžia direktyvas, skirtas suteikti kuo platesnę įsisteigimo laisvę valstybių narių įmonėms bei piliečiams.²²¹ Sąlygų pasinaudoti įsisteigimo laisve gerinimas didina Europos ekonominę integraciją bei padeda įmonėms pasinaudoti vieningos rinkos teikiamais privalumais. Tačiau direktyvos nustato tik minimalius standartus, kuriuos turi įgyvendinti valstybių narių nacionalinė teisė. Tarptautinių susijungimų atveju minimalus Kodifikuota direktyva nustatytas standartas yra leisti vykdyti tarptautinius susijungimus, kai jungiasi dvi ar daugiau pagal bent dviejų skirtingų valstybių narių teisę veikiančios įmonės. Tačiau valstybės narės turi teisę savo nacionaliniais teisės aktais nustatyti aukštesnius standartus arba reglamentuoti ir tokius santykius, kurie nėra reglamentuojami direktyvų nuostatomis.

Lietuvos nacionalinė teisė apsiriboja Kodifikuotos direktyvos nuostatų įgyvendinimu. Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas²²² (toliau šiame skyriuje – Įstatymas) numato, kad tarptautinio įmonių susijungimo metu viena ar kelios akcinės bendrovės arba uždarnosios akcinės bendrovės jungiasi su viena ar keliomis tą pačią teisinę formą atitinkančios teisinės formos

²¹⁹ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169.

²²⁰ *Ibid.*, 118 str.

²²¹ 2012 m. spalio 26 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2012, C 326, p. 47, 50 str. 1 d.

²²² Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 140-5747.

bendrovėmis, įsteigtomis pagal kitų Europos Sąjungos valstybių narių teisę bei turinčiomis registruotą buveinę, centrinę administraciją arba pagrindinę verslo vietą Europos ekonominėje erdvėje.²²³ Akivaizdu, kad Lietuvos teisės aktų leidėjai valstybėse, kurios nėra Europos ekonominės erdvės narės, veikiančių įmonių į Įstatymo taikymo sritį neįtraukė. Nesant jokio kito reguliavimo, kuris reglamentuotų tokių įmonių jungimosi su Lietuvos įmonėmis procedūras, manytina, kad pagal už Europos Sąjungos ir Europos ekonominės erdvės ribų esančių valstybių teisę įsteigtos bendrovės su Lietuvos įmonėmis susijungti negalėtų.

Europos ekonominė erdvė (toliau – ir EEE) yra visas Europos Sąjungos valstybes bei tris Europos Sąjungai nepriklausančias valstybes – Norvegiją, Islandiją ir Lichtenšteiną – apimanti sąjunga, kurios valstybių teritorijoje funkcionuoja Europos bendroji rinka, o visų EEE valstybių narių fiziniams bei juridiniams asmenims garantuojamos keturios pagrindinės Europos Sąjungos laisvės.²²⁴ Europos ekonominės erdvės susitarimo²²⁵ 31 straipsnis iš esmės atitinka Sutarties 49 straipsnį, o minėto susitarimo 34 straipsnis – Sutarties 54 straipsnį. Taigi, EEE narės, kurios nėra Europos Sąjungos narės, turi tokią pačią įsisteigimo laisvę, o tuo pačiu ir teisę jungtis su Europos Sąjungoje įsteigtomis įmonėmis, kaip ir valstybių narių įmonės – vienos su kitomis. Pažymėtina, kad direktyva²²⁶, reglamentavusi tarptautinius įmonių susijungimus, Norvegijoje²²⁷, Islandijoje²²⁸ bei Lichtenšteine²²⁹ buvo perkelta į šių valstybių teisę taip pat, kaip ir Europos Sąjungos valstybėse narėse. Dėl šios priežasties įmonių, veikiančių šiose trijose šalyse, susijungimai su valstybėse narėse veikiančiomis įmonėmis, nors teoriškai peržengia Europos Sąjungos ribas, yra vykdomi tokiomis pat sąlygomis bei pagal tą pačią procedūrą, kaip susijungimai Europos Sąjungos viduje.

Šio darbo autoriaus nuomone, Europos ekonominės erdvės ribas peržengiančių įmonių susijungimų reguliavimo nebuvimas nėra ekonomiškai naudingas, nes susijungimai su ne EEE teritorijoje įsteigtomis įmonėmis suteiktų daugiau galimybių užsienio

²²³ Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 140-5747, 1 str. 1 d.

²²⁴ *The European Economic Area (EEA), Switzerland and the North* [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/169/the-european-economic-area-eea-switzerland-and-the-north>>.

²²⁵ Europos ekonominės erdvės susitarimas. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 11, tomas 052, p. 3.

²²⁶ 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi, peržengiančių vienos valstybės ribas (tekstas svarbus EEE). OL, 2005, L 310.

²²⁷ VAN GERVEN, D., et al. *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 1*. New York: Cambridge University Press, 2010, p. 305.

²²⁸ VAN GERVEN, D., et al. *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 2*. New York: Cambridge University Press, 2011, p. 191.

²²⁹ *Ibid.* p. 201.

investicijoms pasiekti Europos Sąjungos rinką, taip pat galimai sukurtų daugiau galimybių gerosios užsienio valstybių verslo praktikos pritaikymui Europos Sąjungoje. Nepaisant to, tarp valstybių narių šis tarptautinių įmonių susijungimų ribojimo modelis yra gana paplitęs. Vos aštuonios valstybės narės savo teisėje nėra nustačiusios, kad įmonių susijungimai tarp jų nacionalinių įmonių bei įmonių, įsteigtų už Europos ekonominės erdvės ribų negalimi. Šios aštuonios valstybės yra Austrija, Prancūzija, Italija, Liuksemburgas, Rumunija, Slovakija, Ispanija ir Lichtenšteinas.²³⁰ Tiesa, aiškaus nurodymo, kad minėti įmonių susijungimai nėra galimi, nebuvimas dar nereiškia, kad šiose aštuoniose valstybėse yra priimti teisės aktai, reglamentuojantys minėtų įmonių susijungimų procedūrą, kaip tai yra Europos Sąjungos viduje vykdomų susijungimų atveju. Štai, pavyzdžiui, Prancūzijos teisėje nėra draudimo vykdyti susijungimus su ne Europos Sąjungoje įkurtomis bendrovėmis, nors konkreti tokių susijungimų procedūra taip pat nėra nustatyta. Austrijoje tokie tarptautiniai susijungimai galimi Pertvarkymų įstatymo (angl. *Transformation Act*), o taip pat ir Austrijos Aukščiausiojo Teismo sprendimo pagrindu. Pažymėtina, kad tiek Pertvarkymų įstatymas, tiek minėtas teismo sprendimas buvo priimti anksčiau nei tarptautinius įmonių susijungimus reglamentuojanti direktyva²³¹ buvo perkelta į Austrijos teisę. Tačiau, nors Austrijoje įmonių susijungimai su ne EEE įmonėmis yra įteisinti, mokslininkų manoma, kad praktiškai tokie susijungimai nebūtų įmanomi. Rumunijoje ir Ispanijoje EEE ribas peržengiantys susijungimai galimi tokiu atveju, kai yra tenkinamos visų susijungime dalyvaujančių įmonių valstybių teisėje nustatytos sąlygos, leidžiančios tokius susijungimus. Italija savo teisės akto, reglamentuojančio tarptautinius įmonių susijungimus, taikymo sritį išplėtė iki pasaulinio masto, tačiau, kaip nustatyta ir Kodifikuotoje direktyvoje, susijungti leidžiama tik ribotos atsakomybės bendrovėms. Išskirtinė situacija yra Lichtenšteine. Ši valstybė iš esmės neleidžia vykdyti susijungimų su įmonėmis ne iš Europos ekonominės erdvės, tačiau su atitinkamų valdžios institucijų leidimu Lichtenšteino įmonės gali vykdyti susijungimus su Šveicarijos, kuri nėra EEE narė, įmonėmis.²³²

²³⁰ Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive*: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission. 2013, p. 105 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

²³¹ 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi, peržengiančių vienos valstybės ribas (tekstas svarbus EEE). OL, 2005, L 310.

²³² Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive*: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission. 2013, p. 106-107 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

Susijungimai su įmonėmis iš ne Europos ekonominės erdvės valstybių galėtų būti naudingi ne tik ekonomiškai. Pavyzdžiui, įmonė gali vykdyti verslą bei turėti dukterinių įmonių kaimyninėse valstybėse, kurios nėra Europos ekonominės erdvės narės. Tokia situacija būtų galima Balkanų valstybėse, dalis kurių priklauso EEE²³³, o dalis – ne²³⁴. Motininė įmonė veiklos optimizavimo tikslais galėtų priimti sprendimą prisijungti dukterines bendroves ir jas pertvarkyti į užsienio filialus. Tokiu atveju galimybė jungtis EEE ir ne EEE įsteigtoms įmonėms būtų, be abejo, naudinga.²³⁵ Tačiau, vis dėlto, sprendimas leisti tokius įmonių susijungimus yra kiekvienos valstybės narės įstatymų leidėjų prerogatyva.

Už EEE ribų įsteigtos bendrovės gali jungtis tik su bendrovėmis, įsteigtomis valstybėse narėse, kurių nacionaliniai teisės aktai sudaro galimybę tokiems susijungimams. Ne EEE teritorijoje įsteigtai įmonei norint įsisteigti Europos Sąjungoje susijungimas turėtų būti planuojamas taip, kad būtent ne EEE teritorijos įmonė tęstų veiklą po susijungimo. Tokiu atveju ekonominis įsisteigimas Europos Sąjungoje įvyktų, tačiau ar tolesnio įsisteigimo Europos Sąjungoje teisė įmonei bus garantuota, priklauso nuo valstybės, kurioje ta įmonė ekonomiškai įsisteigė, vidaus teisės. Vadovaujantis Igno Vėgėlės nuomone, kaip turėtų būti aiškinamas Sutarties 54 straipsnis²³⁶, darytina išvada, kad ne EEE teritorijoje įsteigtai įmonei po susijungimo perkėlus savo realią buveinę į EEE teritoriją²³⁷, tolesnio įsisteigimo Europos Sąjungoje teisė galėtų būti garantuota tik tada, jei įmonė būtų laikoma veikiančia pagal valstybės, į kurią perkėlė savo realią buveinę, teisę. Tokiu atveju, bendrovei atitinkant visus tos valstybės įmonių teisės reikalavimus ir tapus įmone, veikiančia pagal Europos Sąjungos teisę, būtų atitinkami abu Sutarties 54 straipsnyje nurodyti kriterijai, kurių tenkinimas garantuoja įsisteigimo laisvę kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

²³³ Graikija, Rumunija, Bulgarija, Slovėnija, Kroatija. Prie regiono dėl geografinio artumo būtų galima priskirti ir Vengriją.

²³⁴ Europos Sąjungos bei Europos ekonominės erdvės narėmis nėra Balkanų šalys Serbija, Bosnija ir Hercegovina, Juodkalnija, Kosovas, Albanija ir Makedonija.

²³⁵ Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission*. 2013, p. 108 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>.

²³⁶ Igno Vėgėlės nuomonė dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 54 straipsnio aiškinimo pateikta šio rašto darbo 1.1.2. poskyryje.

²³⁷ Jei toks buveinės perkėlimas galimas pagal susijungime dalyvaujančios ne EEE įsteigtos įmonės įsisteigimo valstybės nacionalinę teisę.

IŠVADOS

1. Įsisteigimo bei paslaugų judėjimo laisvės yra alternatyvos viena kitai. Jei ūkio subjektas yra įsisteigęs kitoje valstybėje narėje, jis patenka į įsisteigimo laisvės taikymo sritį, jeigu teikia paslaugas kitoje valstybėje nesinaudodamas įsisteigimo laisve – tuomet jam bus taikoma būtent paslaugų teikimo laisvė. Tuo tarpu kapitalo judėjimo laisvė papildo įsisteigimo laisvę – be kapitalo judėjimo įsisteigimo laisvė praktiškai būtų beveik neįgyvendinama.
2. Europos Sąjungos teisėje nurodyta, kokiems juridiniams asmenims turi būti garantuota įsisteigimo laisvė. Tačiau be valstybių narių nacionalinės teisės šis apibrėžimas nėra visiškai tikslus. Pačioms valstybėms narėms leista savo įmonėms taikytiną teisę nustatančiomis teisės normomis nustatyti, kurie juridiniai asmenys bus laikomi įsteigtais ir veikiančiais pagal tos valstybės teisę, taigi ir esančiais įsisteigimo laisvės subjektais.
3. Tarptautinis įmonių susijungimas gali padėti įgyvendinti įsisteigimo laisvę visais pirminiais ir vienu antriniu įsisteigimo laisvės įgyvendinimo būdu – įsteigiant filialą. Tuo tarpu pasinaudojimas kitais antriniais įsisteigimo laisvės įgyvendinimo būdais būtent tarptautinio įmonių susijungimo procedūros metu būtų neįmanomas arba bent jau visai nepraktiškas.
4. Dabartinis Europos Sąjungos tarptautinių įmonių susijungimų reglamentavimas nėra be trūkumų. Problemų kelia valstybių narių nacionalinės teisės harmonizacijos tam tikrose srityse, tokiose kaip besijungiančių įmonių kreditorių bei mažumos akcininkų teisių apsauga arba leidžiamos susijungimų rūšys, nebuvimas. Nesant harmonizacijos, valstybių narių atitinkami nacionalinės teisės aktai yra gana skirtingi, o kai kurios valstybės narės tam tikrų klausimų savo nacionaline teise nėra sureglamentavusios iš viso. Esant tokiai situacijai tarptautinių įmonių susijungimų vykdymas gali būti ribojamas arba kelti tam tikrų sunkumų.
5. Europos Sąjungos teisės aktų leidėjų pasiūlytais tarptautinius įmonių susijungimus reglamentuojančios direktyvos pakeitimais daugiausia problemų keliantys klausimai priėmus dabartinį siūlomų pakeitimų variantą būtų sureglamentuoti. Tačiau reglamentavimo tobulinimui galimybių vis dar yra. Tarptautinius įmonių susijungimus reglamentuojančios direktyvos taikymo sritis galėtų būti išplėsta taip,

kad apimtų trikampių susijungimus – teisinį įrankį, kuris suteiktų įmonėms platesnes galimybes palankiausiomis įmonei sąlygomis naudotis įsisteigimo kitose valstybėse narėse laisve. Nepaisant to, pasinaudoti įsisteigimo laisve vykdant tarptautinį įmonių susijungimą Europos Sąjungos viduje priėmus siūlomus pakeitimus turėtų tapti lengviau, o pats tarptautinis susijungimas taptų užtikrintesniu procesu.

6. Ne Europos Sąjungoje įsteigtoms bendrovėms nėra kliūčių įsisteigti Europos Sąjungoje vykdant tarptautinį įmonių susijungimą, jeigu jos yra įsteigtos Europos ekonominės erdvės teritorijoje. Ne EEE teritorijoje įsteigtoms įmonėms galimybių jungtis su Europos Sąjungoje įsteigtomis bendrovėmis yra mažai, nes tik nedidelėje dalyje valstybių narių tokie susijungimai yra leidžiami. Tačiau net ir įvykdžius susijungimą su valstybėje narėje veikiančia įmone, tolesnio įsisteigimo kitose valstybėse narėse teisė neatsirastų savaime, o priklausytų nuo papildomų sąlygų. Todėl tarptautinis įmonių susijungimas už Europos ekonominės erdvės ribų veikiančioms įmonėms tik tam tikrais atvejais gali padėti pasinaudoti įsisteigimo Europos Sąjungoje laisve.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai

Tarptautiniai teisės aktai

- 1) Europos ekonominės erdvės susitarimas. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 11, tomas 052, p. 3.

Europos Sąjungos teisės aktai

- 1) 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartis [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.].
Prieiga per internetą:
https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf;
- 2) 2012 m. spalio 26 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2012, C 326, p. 47;
- 3) 1978 m. spalio 9 d. Trečioji Tarybos direktyva 78/855/EEB pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalimi, dėl akcinių bendrovių jungimo. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 17, tomas 001, p. 42 – 49;
- 4) 1988 m. birželio 24 d. Tarybos direktyva 88/361/EEB dėl Sutarties 67 straipsnio įgyvendinimo. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 10, tomas 001, p. 10 – 23;
- 5) 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai. *OL 2004 m. specialusis leidimas*, skyrius 17, tomas 001, p. 100 – 103;
- 6) 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas (tekstas svarbus EEE). OL, 2005, L 310, p. 1;
- 7) 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/35/ES dėl akcinių bendrovių jungimo (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE). OL, 2011, L 110, p. 1;
- 8) 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (tekstas svarbus EEE.). OL, 2017, L 169, p. 46.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

- 1) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262;
- 2) Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914;
- 3) Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 140-5747;
- 4) Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992;
- 5) Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467;
- 6) Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu patvirtinti Juridinių asmenų registro nuostatai (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 107-4810;
- 7) Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu patvirtintos Motorinių transporto priemonių ir jų priekabų registravimo taisyklės (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 48-1683.

Užsienio teisės aktai

- 1) Dutch Civil Code. Book 2: Legal Persons [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook022.htm>>.

Soft law šaltiniai

- 1) European Model Companies Act Group. *European Model Companies Act. First edition, 2017* [interaktyvus; žiūrėta balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348>.

Specialioji literatūra

- 1) EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002;
- 2) JUNEVIČIUS, A.; SCHAFFER, H. M. *Europos Bendrijos bendrosios rinkos teisė*. Kaunas, 2005;

- 3) MIZARAS, V., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009;
- 4) VĖGĖLĖ, I. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002;
- 5) GRUNDMANN, S. *European Company Law. Organization, Finance and Capital markets: 2nd edition*. Cambridge: Intersentia, 2012;
- 6) VAN GERVEN, D., et al. *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 1*. New York: Cambridge University Press, 2010;
- 7) VAN GERVEN, D., et al. *Cross-Border Mergers in Europe. Volume 2*. New York: Cambridge University Press, 2011;
- 8) ČIOČYS, R. Freedom of establishment after Cartesio: absence of EC incorporation doctrine and implications thereof. *Teisė*, 2010, t. 75, p. 143-158;
- 9) ALAVI, H.; KHAMICHONAK, T. European Provisions for the Protection of Dissenting Shareholders within the Framework of Cross-Border Mergers. *Romanian Journal of European Affairs*, 2016, vol. 16 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2836461>;
- 10) GEENS, K.; WYCKAERT, M. Cross-Border Mergers and Minority Protection: An Open-Ended Harmonization. *Utrecht Law Review*, 2008, vol. 4 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114784>;
- 11) HJI PANAYI, C. Corporate Mobility in Private International Law and European Community Law: Debunking Some Myths. *Yearbook of European Law, Oxford University Press*, 2009, vol. 28 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1437555>;
- 12) HOFFER, S. R.; OESTERLE, D. A. Tax-Free Reorganizations: The Evolution and Revolution of Triangular Mergers. *Northwestern University Law Review*, 2014, vol. 108 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2269838>;
- 13) MIFSUD BONNICI, C. Corporate Mobility in Europe Through Primary Outbound Establishment: Challenging the Daily Mail Rule. *ELSA Malta Law Review*, 2011, vol. 1 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2194010###>;

- 14) OLTHOFF, T. P. H.; RAAIJMAKERS, G. T. M. J. Creditor Protection in Cross-Border Mergers; Unfinished Business. *Utrecht Law Review*, 2008, vol. 4 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114802>;
- 15) PAPADOPOULOS, T. The Magnitude of EU Fundamental Freedoms: Application of the Freedom of Establishment to the Cross-Border Mergers Directive. *European Business Law Review (Kluwer)*, 2012, vol. 23 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2238600>;
- 16) RINGE, W.-G. Domestic company law and free movement of capital: nothing escapes the European Court? *Oxford Legal Studies Research Paper No. 42/2008*, 2010 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1295905>;
- 17) SIEMS, M. SEVIC: Beyond Cross-Border Mergers. *European Business Organization Law Review*, 2007, vol. 8 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1012613>;
- 18) SORENSEN, K. E. Branches of Companies in the EU: balancing the Eleventh Company Law Directive, national company law and the right of establishment. *Nordic & European Company Law Working Paper No. 10-37*, 2013 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2264091>;
- 19) STOYANOV, D. *The Contractual Prohibition on Assignment in Ukraine and Other Legislations in Central and Eastern Europe – A Call for Coherence*. 2017 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2953700>;
- 20) VENTORUZZO, M. Cross-Border Mergers, Change of Applicable Corporate Laws and Protection of Dissenting Shareholders: Withdrawal Rights Under Italian Law. Iš *European Company and Financial Law Review*. 2007, vol. 4 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=960579>.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

- 1) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas *Duomo Gpa Srl ir kiti prieš Comune di Baranzate ir Comune di Venegono Inferiore* sujungtos bylos C-357/10 – C-359/10, ECLI:EU:C:2012:283;
- 2) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. kovo 26 d. sprendimas *Komisija prieš Italijos Respubliką* C-326/07, ECLI:EU:C:2009:193;
- 3) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas *The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.* 81/87, ECLI:EU:C:1988:456;
- 4) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1991 m. liepos 25 d. sprendimas *The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and others* C-221/89, ECLI:EU:C:1991:320;
- 5) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. spalio 25 d. sprendimas *Polbud - Wykonawstwo sp. z o.o.* C-106/16, ECLI:EU:C:2017:804;
- 6) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas *CARTESIO Oktató és Szolgáltató bt.* C-210/06, ECLI:EU:C:2008:723;
- 7) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. liepos 12 d. sprendimas *VALE Építési kft.* C-378/10, ECLI:EU:C:2012:440;
- 8) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas *SEVIC Systems AG* C-411/03, ECLI:EU:C:2005:762;
- 9) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. kovo 5 d. sprendimas *Modelo Continente Hipermercados SA v Autoridade Para As Condições de Trabalho - Centro Local do Lis (ACT)* C-343/13, ECLI:EU:C:2015:146.

Travaux préparatoires ir kiti nenorminio pobūdžio šaltiniai

- 1) Europos Komisija. *Teisės akto projekto pasiūlymas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo.* 2018 m. balandžio 25 d. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>>;
- 2) Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. *Europos Komisijos pasiūlytas teisės akto projektas: direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132*

- nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo. Europos Parlamento pakeitimai. 2019 m. balandžio 10 d. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0002-AM-340-340_LT.pdf?redirect>;*
- 3) Bech-Bruun, Lexidale. *Study on the Application of the Cross-Border Mergers Directive: study for the Directorate General for the Internal Market and Services, European Commission. 2013 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0291c60a-df7a-11e5-8fea-01aa75ed71a1#>>;*
 - 4) BIERMEYER, T., MEYER, M. *Cross-border Corporate Mobility in the EU. Empirical Findings 2018. 2018 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3253048>;*
 - 5) European Added Value Unit. *European Added Value Assessment. Directive on the cross-border transfer of a company's registered office. 14th Company Law Directive. 2012 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/494460/IPOL-JOIN_ET\(2013\)494460_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/494460/IPOL-JOIN_ET(2013)494460_EN.pdf)>;*
 - 6) Ex-Post Impact Assessment Unit. *Ex-post analysis of the EU framework in the area of cross-border mergers and divisions: European Implementation Assessment. 2016 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/593796/EPRS_STU\(2016\)593796_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/593796/EPRS_STU(2016)593796_EN.pdf)>.*
 - 7) Generalinio advokato Darmon 1988 m. birželio 7 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.* 81/87, ECLI:EU:C:1988:286;
 - 8) Generalinio advokato Tizzano 2005 m. liepos 7 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *SEVIC Systems AG* C-411/03, ECLI:EU:C:2005:437;
 - 9) Generalinio advokato Wathelet 2014 m. lapkričio 12 d. nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *Modelo Continente Hipermercados SA v Autoridade Para*

As Condições de Trabalho - Centro Local do Lis (ACT) C-343/13, ECLI:EU:C:2014:2366;

- 10) SCHMIDT, J. *Cross-border mergers and divisions, transfers of seat: Is there a need to legislate?: study of the European Parliament Directorate General for Internal Policies, Policy Department C for the Committee on Legal Affairs. 2016* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2016\)556960](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2016)556960)>.

Kiti šaltiniai

- 1) Encyclopedia Britannica. *Treaty of Rome* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Rome>>;
- 2) Encyclopedia Britannica. *European Community* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.britannica.com/topic/European-Community-European-economic-association>>;
- 3) *The European Economic Area (EEA), Switserland and the North* [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. balandžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/169/the-european-economic-area-eea-switzerland-and-the-north>>;
- 4) *The original Treaties* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.europa.eu/books/Book_2/2/2/1/index.tkl?all=1&pos=19>.

SANTRAUKA

Tarptautiniai įmonių susijungimai kaip priemonė pasinaudoti įsisteigimo laisve Europos Sąjungoje

Šiame magistro darbe analizuojami pasinaudojimo įsisteigimo laisve Europos Sąjungoje būdai bei galimybės pasinaudoti šiais būdais vykdant tarptautinius įmonių susijungimus. Darbe taip pat nagrinėjama tarptautinių įmonių susijungimų procedūrą reglamentuojanti ir valstybių narių nacionalinę teisę šioje srityje harmonizuojanti Europos Sąjungos direktyva bei šios direktyvos nustatyto reglamentavimo probleminiai aspektai. Pažymėtina, kad tarptautiniai įmonių susijungimai šiame darbe nagrinėjami tik įmonių teisės kontekste ir aptariama problematika, susijusi būtent su įmonių teise. Šio darbo tikslas yra nustatyti, kaip tarptautiniai įmonių susijungimai padeda pasinaudoti įsisteigimo laisve Europos Sąjungoje ir kokios galimos kliūtys, sąlygojamos dabartinio Europos Sąjungos bei valstybių narių teisinio reglamentavimo, gali iškilti įmonėms norint įvykdyti tarptautinį įmonių susijungimą. Pirmojoje šio darbo dalyje tiriama, kokiems juridiniams asmenims Europos Sąjungoje turi būti garantuojama įsisteigimo laisvė, kokiais būdais juridiniai asmenys įsisteigimo laisve gali pasinaudoti bei kurie iš šių būdų gali būti įgyvendinami tarptautinio įmonių susijungimo metu. Antrojoje šio darbo dalyje apžvelgiama Europos Sąjungos direktyva, reglamentuojanti tarptautinius įmonių susijungimus bei nagrinėjami tokių susijungimų aspektai, kuriuos reglamentuojančios valstybių narių nacionalinės teisės normos šia direktyva nėra harmonizuotos. Šioje dalyje taip pat apžvelgiami būsimi tarptautinių įmonių susijungimų procedūrą reglamentuojančios direktyvos pakeitimai bei analizuojama, kaip šie pakeitimai padėtų pašalinti dabartinio reglamentavimo keliamas problemas bei suvienodinti aktualius klausimus reglamentuojančią nacionalinę valstybių narių teisę. Šioje darbo dalyje autorius taip pat pateikia pasiūlymus, kaip galėtų būti tobulinama Europos Sąjungos teisė, kad įmonės galėtų naudotis įsisteigimo laisve dar platesne apimtimi. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados.

SUMMARY

Cross-border Mergers as a Means of Exercising the Freedom of Establishment in the European Union

This Master's thesis analyzes ways of exercising the freedom of establishment in the European Union and how to make use of these ways when conducting cross-border mergers. The work also deals with the European Union directive regulating cross-border mergers and harmonizing the national law of the Member States in this field, also the problematic aspects of the regulation established by the directive. It should be noted that cross-border mergers are analyzed in the context of company law and only the issues related to company law are discussed. The aim of this work is to identify how cross-border mergers help to make use of the freedom of establishment in the European Union, and what potential obstacles taking into account the current European Union and national legal framework businesses may face when merging across the borders. The first part of this paper examines which legal entities in the European Union must be guaranteed the freedom of establishment, the ways in which legal persons can exercise their freedom of establishment and which of these methods can be implemented in the context of a cross-border merger. The second part of this work reviews the European Union directive on cross-border mergers and deals with aspects of such mergers that are not regulated by this directive. This part also provides an overview of the forthcoming amendments to the directive and analyzes how these changes would help to eliminate problems of current framework and to harmonize national law of Member States, regulating certain issues regarding cross-border mergers. In this part of the work, the author also makes suggestions on how European Union law could be improved so that companies can exercise their freedom of establishment on an even wider scale. Conclusions are presented at the end of the work.